

Publicatie 149
Oktober 2000

Keurmerk biologisch en duurzaam rundvlees

P
U
B
L
I
C
A
T
I
E

Uitgever:

Praktijkonderzoek Rundvee,
Schapen en Paarden (PR)
Runderweg 6, 8219 PK Lelystad.
Postbus 2176, 8203 AD Lelystad
Telefoonnr. 0320-29 32 11,
Fax. 0320-24 15 84.
E-mail info@pv.agro.nl
Wekelijks worden tips met E-mail
naar de donateurs gestuurd. Opgave naar het
E-mail adres van het PR.
Internet <http://www.pv.wageningen-ur.nl>

Redactie en fotografie:
Sectie Voorlichtingszaken van het PR

Drukker:
Drukkerij Cabri bv, Lelystad

ISSN 1385-0121
Eerste druk 2000 / oplage 2800

Het is verboden zonder schriftelijke
toestemming van de uitgever deze publicatie
of delen van deze publicatie te kopiëren,
te vermenigvuldigen, digitaal om te zetten
of anderszins op een andere wijze
beschikbaar te stellen

Losse nummers zijn schriftelijk of telefonisch
te bestellen bij het Praktijkonderzoek.
Postbus 2176, 8203 AD Lelystad
Tel. 0320-293211, fax 0320-241584
met vermelding:
Publicatie nr. 149

Publicatie 149
Oktober 2000

Keurmerk biologisch en duurzaam rundvlees

**Perspectieven voor één keurmerk: een inventarisatie naar vraag
en aanbod en toekomstmogelijkheden voor de sector**

M. van Os

Voorwoord

Deze publicatie is totstandgekomen met subsidie van de Productschappen voor Vee, Vlees en Eieren. Het betreft een onderzoek naar de noodzaak en de mogelijkheden om in de duurzame rundvleesproductie het aantal keurmerken terug te dringen. Bij de keurmerken is onderscheid gemaakt in biologisch geproduceerd rundvlees en rundvlees dat niet biologisch, maar op een meer milieu- en diervriendelijker wijze geproduceerd is. In de publicatie worden beide aangeduid als respectievelijk biologisch en duurzaam.

Het onderzoek omvat een inventarisatie van

meningen en visies van producenten en vermarkters in de productieketen, en een oriëntatie op het gebruik van keurmerken en de ontwikkeling in de vraag naar keurmerkwaardig vlees.

Veel informatie is verkregen door persoonlijke en telefonische gesprekken met een groot aantal instanties, waaronder supermarkten, producenten van keurmerk vlees, controlerende instanties, slachterijen, vleesverpakkende bedrijven en veevoerproducenten (zie bijlage). Een woord van dank is hier op zijn plaats voor de tijd die men heeft vrijgemaakt voor deze gesprekken en voor het beschikbaar stellen van gegevens.

Inhoudsopgave

	Voorwoord	2	●
1	Inleiding	4	
2	Keurmerken	5	●
	2.1 Rundvleeskeurmerken.....	5	
	2.2 Verbruik en aanbod	8	
	2.3 Vermarkting	8	●
	2.4 Prijzen	10	
	2.5 Toekomstvisie van de markt	11	
3	De sector	13	●
	3.1 Huidige productie en kwaliteit.....	13	
	3.2 Productiecapaciteit	13	
	3.2.1 Voldoen aan de huidige vraag.....	13	●
	3.2.2 Voldoen aan de toekomstige vraag.....	14	
4	Productieregels en controle	16	●
	4.1 Skal, Scharrelrundvlees en IKB-rund vergeleken	16	
	4.2 Totstandkomen van regels en uitzonderingen.....	20	
	4.3 Controle en sancties.....	20	●
5	Omschakeling	22	
	5.1 Mogelijkheden, beperkingen en kosten.....	22	●
	5.1.1 Zoogkoeienhouderij	22	
	5.1.2 Vleesstierenhouderij	23	
6	Discussie	25	●
7	Conclusies	28	●
	Samenvatting	29	
	Literatuur	31	●
	Summary	32	
	List of Tables and figures	34	●
	Bijlage		
	Geraadpleegde instellingen en bedrijven:	35	●
			●
			●
			●
			●
			●

1 Inleiding

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Het aantal kritische consumenten stijgt. De consument heeft steeds meer belangstelling voor diervriendelijk en op een natuurlijke wijze geproduceerd vlees. Een keurmerk is een uitstekend middel om herkomst, productiewijze en kwaliteit van het vlees aan de consument kenbaar te maken en te waarborgen.

Het keurmerk dat dierenwelzijn en een productie in evenwicht met het milieu garandeert is het biologische EKO-keurmerk onder controle van Skal. In het rapport zal dit keurmerk in het vervolg aangeduid worden met EKO of biologisch. Naast het EKO-keurmerk wordt een veelheid van andere keurmerken en kwaliteitsconcepten (b.v. scharrelvlees, Bief Select, Boeuf d'Or, etc.) gehanteerd die specifiek zijn voor een bepaalde productiewijze en/of herkomst van het rundvlees gerelateerd aan regio of ras. In dit rapport worden die keurmerken behandeld die zich profileren met een eerlijke, dier- en milieuvriendelijke productiemethode. In het rapport worden deze keurmerken vervolgens benoemd als duurzaam.

Het merendeel van het keurmerkwaardige rundvlees wordt op dit ogenblik vermarkt via natuurvoedingswinkels, gespecialiseerde slagers en huisverkoop van vleespakketten. Nu supermarktketens meer en meer inspelen op de toenemende vraag naar biologisch en/of dier- en milieuvriendelijk geproduceerd vlees wordt er steeds meer van dit vlees via deze, meer anonieme weg verkocht. Een veelheid aan keurmerken is voor de supermarktklant verwarrend. Deze klant is niet zo zeer geïnteresseerd in het verhaal achter het keurmerk, maar vraagt slechts de garantie van een gezond en dier- en milieuvriendelijk productieproces.

Het terugbrengen van de veelheid aan keurmerken tot één of hooguit twee, zoals reeds voor varkensvlees het geval is, heeft mogelijk voordelen voor zowel producent, handelaar als consument. Een herkenbaar kwaliteitsproduct mag een meeropbrengst hebben en kan via een meer gestroomlijnde handelsweg makkelijker een groter publiek bereiken.

Of het introduceren van slechts één of twee rundvleeskeurmerken mogelijk en zinvol is hangt af van een aantal factoren. De belangrijkste zijn: a) de wensen ten aanzien van het gebruik van een keurmerk door slagers en supermarkten en de daaraan gestelde productie-eisen; b) de kwantiteit aan keurmerkvlees die zij denken te vermarkten; maar ook c) of de productiesector aan deze vraag kan voldoen en of er mogelijkheden zijn bij onvoldoende aanbod de productie te verhogen. Deze productieverhoging zal dan gerealiseerd moeten worden door omschakeling van regulier producerende bedrijven naar productie voor het betreffende keurmerk.

Dit rapport geeft een nader inzicht in het huidige aanbod en de toekomstige vraag naar keurmerkvlees

Er is gekeken naar de potentie van de Nederlandse rundveehouderij om het aanbod te verhogen. Hiervoor zijn de regels van het EKO-keurmerk en een duurzaam rundvleeskeurmerk vergeleken met de reguliere regels (IKB) voor rundvleesproductie. Hiermee kan een inschatting worden gemaakt wat, gezien de mogelijkheden en kosten, de potentie is voor diverse typen bedrijfssystemen om over te schakelen naar de productie van keurmerkvlees.

2.1 Rundvleeskeurmerken

In Nederland wordt op dit moment rundvlees geproduceerd en verkocht onder 13 erkende keurmerken.

Tien van deze keurmerken en het aantal slachtingen staan in tabel 1. Het rundvlees dat onder deze keurmerken vermarkt wordt is afkomstig van in Nederland gefokte en gemeste dieren of van geïmporteerde broutards die in Nederland afgemest zijn.

Biologisch

Het meest bekend in de rij is het EKO-keurmerk dat een biologische productiewijze garandeert met zeer veel aandacht voor productveiligheid, voeding en dierenwelzijn (Hamminck, 1998). De grotere bekendheid van het EKO-keurmerk bij de consument ligt in het feit dat onder dit keurmerk een breed scala van landbouwproducten

wordt aangeboden. Ook de voorlichting en publiciteit via de landelijke media en het stijgende aanbod van EKO-producten in de supermarkt dragen bij aan deze bekendheid. Inmiddels weet 72% van de Nederlandse consumenten dat EKO staat voor een productiewijze zonder gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. Bij de dierlijke productie komen dan nog de aspecten van verstrekking van biologische voedermiddelen en een gezonde en welzijnsvriendelijke houderij.

Ook het biologisch-dynamische keurmerk Demeter valt onder deze categorie. Naast de biologische productie-eisen wordt bij dit keurmerk de houderij zo geregeld dat natuurlijke en kosmische processen zo gunstig mogelijk werkzaam zijn. Het aantal slachtingen van biologisch-dynamisch gehouden runderen is echter niet precies bekend, omdat een groot deel via

Tabel 1 Erkende Nederlandse rundvleeskeurmerken

Keurmerk	Initiatief	Dierenwelzijn	Specifieke relatie met	# geslacht in 1999	% slachtingen in Nederland
Biologisch:					
EKO (Groeneweg)	Europees	+++	-	2750 ^a	
EKO (particulier)				ca. 650 ^b	
Demeter	Europees	+++	-	- ^c	
Totaal				3400	0,37
Duurzaam:					
Bazadaise	Stamboek	++	ras	50	
Bief Select	Krootvlees	+++	ras	2000	
Boeuf Blonde d'Aquitaine	Brada	++	ras	150	
Boeuf d'Or	Poel&Kamps	+	ras	2500	
Boeuf Limousin	UT-delfia	+	ras	1000	
Waterlands Weelde	Waterland	+++	regio	75	
Scharrelrundvlees	Scharrelslagers	+++	-	1000	
Limousin Puur	Stamboek	+	ras	850	
Totaal				7625	0,82
% keurmerkslachtingen van totaal aantal slachtingen in Nederland:					1,2 %

^a In Nederland gehouden dieren (exclusief import).

^b Berekend: Totaal geleverde dieren uit sector minus aantal slachtingen van vleesvee door De Groeneweg (zie 3.1).

^c Aantallen biologisch-dynamisch geslachte dieren vallen binnen EKO, geslacht door slachterij De Groeneweg.

^d Erkenning aangevraagd.

Bron: Skal, Slachterij De Groeneweg en Keurmerkvlees producenten.

het biologische vleeskanaal verwerkt en vermarkt wordt. Aangenomen wordt dat het slechts een zeer klein deel van de biologische slachtelingen betreft.

Duurzaam

De andere keurmerken zijn initiatieven van stamboeken, slachterijen of vleesverwerkers en boeren om kwaliteitsrundvlees op de markt te brengen. Kwaliteitsrundvlees onderscheidt zich van het anoniem geproduceerde rundvlees. De algemene insteek bij de genoemde keurmerken is, om door middel van een herkenbaar keurmerklogo, hoogwaardig rundvlees te vermarkten van een uniforme kwaliteit met een gezond imago. Dit laatste wordt bereikt met een natuurlijke productiewijze waarin traceerbaarheid, IKB-rund, veel ruwvoer in het rantsoen en een hormoonvrije mestmethode minimaal gegarandeerd zijn. Verder wordt bij deze keurmerken in meer of mindere mate extra aandacht besteed aan dierenwelzijn. De af te mesten stieren hebben als kalf weidegang gehad en werden gezoogd door de moeder. Bij de meeste keurmerken wordt voor de mestfase een ruime en frisse huisvesting op strooisel gepropageerd. Hoewel bij alle vermelde keurmerken veel veehouders op eigen initiatief stieren in ruimere stallen (groter dan IKB-norm) en op strooisel houden, wordt bij enkele keurmerken nog getolereerd dat dieren op roosters worden gehouden. De keurmerken waarbij dit van toepassing is, worden in tabel 1 weergegeven met slechts één + in de kolom aandacht voor dierenwelzijn. Hoewel de productiewijze bij de in tabel 1 genoemde keurmerken als duurzaam wordt aangeduid, is het bij enkele keurmerken toegestaan in beperkte mate gebruik te maken van kunstmest en wordt regulier geproduceerd krachtvoer gebruikt. Dit moet dan wel GMP-waardig zijn.

Er wordt gestreefd naar vervoeding van zoveel mogelijk ruwvoer, liefst geproduceerd op het eigen bedrijf.

Er wordt binnen deze keurmerken wel gestreefd naar vervoeding van zoveel mogelijk ruwvoer, liefst geproduceerd op het eigen bedrijf.

Naast de in tabel 1 genoemde keurmerken worden in Nederland nog een aantal keurmerken gehanteerd die, om nader genoemde redenen, niet in de tabel staan. Dit zijn onder andere EKR (Europees Kwaliteits Rundvlees) en het keurmerk Erkende Streekproducten. Deze keurmerken hebben een overlap met de in de tabel genoemde keurmerken. Zo vallen de keurmerken Bazadaise, Bief Select, Boeuf Blonde d'Aquitaine en Boeuf Limousin ook onder het EKR-keurmerk en Waterlands Weelde is geregistreerd bij het keurmerk Erkende Streekproducten.

Het keurmerk France Limousin is niet in de tabel opgenomen, omdat bij dit keurmerk de karkassen (ca. 2900 per jaar) uit Frankrijk ingevoerd worden. De runderen worden in Frankrijk volgens een erkende diervriendelijke en duurzame productiemethode gemest en geslacht, waarna de karkassen onder het keurmerk France Limousin in Nederland verwerkt en vermarkt worden. Dit vlees mag op het ogenblik verkocht worden onder het erkende keurmerk Scharrelrundvlees.

De in de tabel genoemde keurmerken zijn erkend, hetgeen betekent dat de productiewijze aan vooraf gestelde regels gebonden is en dat deze op naleving gecontroleerd worden door onafhankelijke instellingen en/of brancheorganisaties (zie hoofdstuk 4).

Naast het uit het begin van de jaren 80 daterende EKO-keurmerk, zijn de andere rundvlees-keurmerken vrij recentelijk ontwikkeld (in de laatste 1 tot ca. 4 jaar). Er is sprake van een toename in het aantal keurmerken. Zo zijn in de afgelopen twee jaar Waterlands Weelde en het Scharrelrundvlees-keurmerk erbij gekomen en is voor het keurmerk Limousin Puur de erkenning aangevraagd. Analoog aan het reeds bestaande milieukeurmerk voor varkensvlees werkt de stichting Milieukeur op dit moment ook aan een keurmerk voor rundvlees. In de regelgeving hieromtrent worden naast milieu-aspecten, ook eisen ten aanzien van een diervriendelijke en gezonde productiewijze meegenomen. De productieregels voor Milieukeur-rundvlees zullen volgens de stichting tevens worden afgestemd op de regels van andere bestaande Europese milieukeurmerken.

Gebruikte keurmerken in Nederland

2.2 Verbruik en aanbod

In 1999 was in Nederland het totale binnenlandse verbruik aan rundvlees 289.000 ton karkas. Dit komt neer op een verbruik van 18,3 kg per hoofd van de bevolking (PVE/CBS, prognose). Bij een gemiddeld karkasgewicht van 317 kg zijn dit ca. 911.600 karkassen (Tabel 2). Het merendeel van het rundvlees bereikt de consument via de supermarkten (Tabel 3). Een aanzienlijk kleiner deel wordt vermarkt via de slagerijen. De afzet via deze weg neemt sinds 1995 gemiddeld met 1% per jaar af ten gunste van de afzet door de supermarkten (PVE, 1996; 1998).

Gezien het totale vleesverbruik is het aandeel keurmerkarkassen afkomstig van in Nederland gehouden dieren (biologisch plus duurzaam) slechts zeer klein (ca. 1,2%, tabel 1).

Om aan de huidige vraag naar biologisch en duurzaam keurmerk vlees te voldoen, zijn aanvullende importen nodig uit andere EU landen (Tabel 4). Vanuit Frankrijk importeert France

Limousin ca. 2900 karkassen per jaar. Verder worden er in totaal ca. 2100 biologische runderen (levend of als karkas) geïmporteerd uit Denemarken, Duitsland en Oostenrijk (persoonlijke mededelingen: Van Kleve, De Ruiter). Hiermee komt het totale verbruik van keurmerk vlees op ca. 16.000 karkassen per jaar, wat overeenkomt met ongeveer 1,8% van het totaal aantal karkassen voor binnenlands verbruik. Binnen de productie van keurmerk vlees rekening houdend met een hoger aandeel van vleestypische dieren, met een hoger gemiddeld karkasgewicht, komt dit neer op ca. 2,1% van de 289.000 ton vlees die beschikbaar is voor binnenlands gebruik.

2.3 Vermarkting

Een indicatie van de afzet van keurmerk vlees is gegeven in tabel 4. De gegevens over afzet van biologische karkassen zijn verkregen uit enkele beschikbare gegevens en indirecte berekeningen uit de informatie verstrekt door met name de slachterijen en verwerkers van biologisch vlees. Vanwege, naar hun zeggen, concurrentie-over-

Tabel 2 Aantal runderslachtingen in 1999 in Nederland

	Aantal Slachtingen (x 1000)	Gemid. karkasgewicht (kg)	Kg karkas (x 1000 ton)
Volwassen runderen	931	317	296,4
Stieren/Ossen	203	391	79,4
Koeien	663	302	200,2
Vaarzen	65	258	16,8

Bron: PVE/CBS, 1999

Tabel 3 Afzetkanalen van rundvlees in 1998

	%	Aantal karkassen* (x1000)
Levensmiddelenkanaal (supermarkten)	50	456
Buiten huishoudelijke markt (horeca en instellingen)	35	319
Slagerijen	13	119
Overig (boerderijverkoop en vleespakketten)	2	18

* Berekend als % van binnenlands verbruik (289.000 ton) en gemiddeld karkasgewicht van 317 kg.
Bron: PVE, 1999

Tabel 4 Indicatie van herkomst en afzet van keurmerkvlies* (aantallen karkassen per jaar)

Herkomst		Afzet	
Biologisch			
- Uitstoot Nederlands melkvee	1.700	- Supermarkten	2.800
- Vleesvee uit Nederland	1.700	- Biologische slagerijen	900
- Import (meestal uitstoot melkvee)	2.100	- Natuurvoedingswinkels	600
Totaal	5.500	- Huisverkoop/directe verkoop	650
		- Export	550
Duurzaam			
- Nederlands vleesvee	7.625		
- Import	2.900		
Totaal	10.525	- Gespecialiseerde slagerijen/horeca	10.525
Totaalgebruik aan keurmerkkarkassen 16.025 per jaar			

* Getallen verkregen uit verstrekte gegevens en indirecte berekening uit percentages en restwaarden

Bron: Keurmerkproducenten, Slachterij De Groeneweg, Slagerijgroep De Groeneweg, Supermarkten, Verba, V. Pelt

wegingen was deze informatie zeer summier. Zeer grote afwijkingen in deze getallen worden echter niet verwacht.

Biologisch

Vermarketing van het biologisch geproduceerde rundvlees loopt via biologische slagerijen (21 in Nederland), door middel van vleespakketten via natuurvoedingswinkels en afhaalpunten (200 in Nederland) en huisverkoop. De groei van de vraag naar biologische producten bij de supermarktklanten heeft tot gevolg gehad dat supermarktketens zich ook zijn gaan oriënteren op het opnemen van biologisch rundvlees en vleeswaren in hun assortiment. Exacte cijfers zijn niet bekend, geschat wordt dat 1-2% van de totale vleesverkoop via de supermarkten biologisch is (Platform Biologica). Als alleen naar rundvlees wordt gekeken is deze inschatting te hoog. Een berekening met behulp van distributiecijfers van een verwerker en verpakker van 80-90% van het beschikbare biologische rundvlees laat zien dat ca. 55% van de door hen verwerkte karkassen afgezet wordt via de supermarkten. Tezamen met gegevens van de tweede verpakker van biologisch rundvlees (600 karkassen per jaar), die 100% afzet aan supermarkten,

is af te leiden dat het aandeel biologisch rundvlees in de totale rundvleesverkoop via de supermarkten hooguit 0,5 tot 1% is. Dit lage aandeel wordt onderbouwd door gegevens uit vraaggesprekken met vleesinkopers van supermarktketens (ca. 80% van de totale branche) waarin aangegeven werd, dat het aandeel biologisch rundvlees in hun assortiment varieert van 0 tot 2%. Vooruitstrevende ketens in de verkoop van biologisch rundvlees zijn Super De Boer,

Ongeveer 50 % van de biologische karkassen wordt via de supermarkt verkocht.

Konmar, C1000, winkels aangesloten bij de Sperweggroep en Coop 82 UA. Tezamen omvatten zij ca. 40% van de levensmiddelenmarkt en vermarkten zij ca. 2800 biologische karkassen per jaar. Het biologische rundvlees wordt echter niet in alle filialen van deze ketens aangeboden. Bij Albert Heijn en een aantal kleinere ketens wordt een zeer beperkte hoeveelheid biologisch rundvlees aangeboden bij wijze van experiment. De supermarktketens die zich richten op de lagere prijsklasse hebben geen biologisch rundvlees in hun assortiment opgenomen en zullen dit voorlopig ook niet doen.

Duurzaam

Het vlees afkomstig van de "duurzaam" keurmerken (Tabel 1) wordt bijna geheel afgezet via gespecialiseerde slagerijen en scharrelslagerijen, huisverkoop en in een enkel geval in de horeca. Slachterijen en of vleesverwerkers, als initiatiefnemers van een keurmerk (Bief Select, Boeuf Blonde d'Aquitaine, Boeuf d'Or, Boeuf Limousin), hebben samen met boeren en slagerijen een productieketen opgezet waarbij leverings-, afname- en prijsafspraken zijn gemaakt. Dezelfde formule wordt gehanteerd voor het onlangs nieuw leven ingeblazen keurmerk Scharrelrundvlees. Producenten worden via een grossier in contact gebracht met afnemers en andersom. Bij het keurmerk Waterlands Weelde wordt het vlees vermarkt via rundvleespakketten en één gespecialiseerde slagerij in de streek. Het vlees van Limousin Puur wordt ook afgezet

via huisverkoop van pakketten en geleverd aan gespecialiseerde slagers. Met uitzondering van enkele persoonlijke initiatieven tussen veehouders en kleinere supermarkten is het afzetkanaal van erkend Nederlands keurmerk vlees, anders dan bij biologisch vlees, bijna volledig via de slager en huisverkoop.

2.4 Prijzen

De vleesprijzen staan momenteel behoorlijk onder druk. Met de invoering van Agenda 2000 zullen de prijzen nog eens met ca. 20% dalen. Slacht- en dierpremies zullen dit slechts gedeeltelijk compenseren. De meerwaarde van keurmerk vlees wordt tot uitdrukking gebracht in een vaak betere uitbetaling dan het anoniem geproduceerde rundvlees. Dit geldt voor zowel het vlees onder het biologische keurmerk als voor het vlees geproduceerd onder een duurzaam keurmerk.

Bij uitstootkoeien uit de melkveehouderij is de uitbetalingstoeslag geringer (Tabel 4). Verder varieert de wijze van uitbetaling van een vaste prijs per kg karkas tot een toeslag op de marktnotering van de SEUROP-classificatie, toenevend van gemiddeld f 0,75 tot f 2,00. De hogere uitbetalingsprijzen zijn bedoeld om de extra productiekosten te compenseren. De opbrengst per kg karkas ligt bij huisverkoop in het algemeen tussen de f 10,- en f 12,-. Hierbij moet echter wel rekening worden gehouden met extra arbeid (bv. bestellingen opnemen, verpakken en distributie).

Tabel 5 Uitbetaling van keurmerk rundvlees

Keurmerk	Uitbetaling per kg geslacht gewicht	
EKO- Uitstootkoeien	Toeslag op notering f 0,45 tot 0,95	Afhankelijk van gewichtsklasse
EKO- Vleesvee	f 8,00 - 10,00	Afhankelijk van beveleedheid (geen SEUROP)
Scharrelrundvlees	f 9,00	
Limousin Puur	f 9,00	
Waterlands Weelde	f 9,50	
Boeuf Limousin	Toeslag op SEUROP	
Boeuf d'Or	Toeslag op SEUROP	
Boeuf Blonde d'Aquitaine	Toeslag op SEUROP	
Bief Select	SEUROP	

Bron: Slachterij De Groeneweg en producenten van keurmerk vlees

2.5 Toekomstvisie van de markt

Gezien het kleine aandeel van keurmerk vlees in het totale vleesverbruik is de markt hiervoor slechts te beschouwen als een nichemarkt. Door een steeds grotere belangstelling van de consument voor een gezonde levenswijze, waarbij gezonde voeding onontbeerlijk is, blijft de vraag naar keurmerk vlees stijgen. Dit geldt zowel voor het biologische rundvlees als het duurzaam geproduceerde keurmerk rundvlees.

Biologisch

In algemene termen geven de supermarktorganisaties aan dat ze zich wat betreft het aanbieden van keurmerk vlees alleen maar zullen gaan richten op biologisch rundvlees onder het EKO-keurmerk en niet op de andere genoemde keurmerken. Dit in tegenstelling tot de verkoop van varkensvlees dat zowel biologisch als onder het scharrelkeurmerk aangeboden wordt. Ook is voor de geïnterviewde ketens het opzetten van een eigen supermarktkeurmerk van Nederlands duurzaam en diervriendelijk geproduceerd rundvlees geen optie. Dit geldt ook voor het hanteren van het Scharrelkeurmerk. Supermarkten willen hun klanten niet verwarren door meerdere keurmerken naast elkaar aan te bieden. Door het vergroten van het aantal verkooppunten en het aanbieden van een steeds breder assortiment zal de vraag naar biologisch rundvlees stijgen. De grote supermarktketens en Slachterij De Groeneweg (marktleider in het op de markt brengen van biologisch vlees) achten op termijn (tussen 2005 en 2010) een aandeel van 5% biologisch vlees in de totale rundvleesverkoop reëel. Gebaseerd op de huidige cijfers zijn dit dan ca. 23.000 karkassen per jaar (tabel 6) die alleen al nodig zijn voor het levensmiddelenkanaal. De supermarktketens, maar ook hun grote leverancier De Groeneweg, laten weten dat ze deze karkassen voor een groot deel willen betrekken van de uitstootkoeien uit de biologische melkveehouderij. Aanbod en prijstechnische aspecten liggen hieraan ten grondslag.

Volgens de supermarktorganisaties is de consument echter degene die uiteindelijk bepaalt of deze 5% gehaald wordt. Promotie en reclame zullen ingezet worden om de kritische consument (20% van het totaal), uit het door het PVE geschetste consumentenprofiel, (Kingmans, 2000) te bewegen om biologisch rundvlees te kopen. Als van deze groep de helft zou kiezen

voor 50% biologisch rundvlees van hun totale rundvleesaankopen, zou reeds een aandeel van 4% biologische aankopen via de supermarkt te realiseren zijn.

Op dit moment is de interesse van de supermarktklant voor biologische producten nog wankel, zo blijkt uit een consumentengedragsonderzoek naar de aankoop van biologische producten onder 200 klanten van Albert Heijn, Edah, Konmar, Super De Boer, C1000 en Dekamarkt. Het laat zien dat 40% van de supermarktklanten wel eens biologische producten koopt (Van den Einde, 1999). Redenen om het niet te doen zijn onverschilligheid en de hoge prijs. Door 80% van de ondervraagden die positief antwoordden werden de biologische aankopen in de supermarkt gedaan en 20% koopt wel eens biologisch vlees. De belangrijkste reden voor de aankoop van biologische producten zijn: gezonder (50%), milieuvriendelijker (30%) en meer smaak (12%). Slechts 8% van de consumenten weet zeker dat hij in de toekomst meer biologische producten gaat aankopen, 42% zegt "Misschien".

Evenals de supermarkten voorzien de biologische slagers ook een kleine omzetstijging uit biologisch rundvlees. Hoe de vraag zich ontwikkelt voor dit marktsegment, maar ook voor de vleespakketten en huisverkoop is moeilijk te schatten. Aangenomen wordt dat dit de komende 3 jaar met 5 tot 10% zal stijgen naar een totale vraag van 2300 karkassen per jaar. De totale vraag aan biologisch rundvlees tussen de jaren 2005 en 2010 wordt geschat op ca. 25.300 karkassen per jaar (Tabel 6).

Redenen om geen biologisch vlees te kopen zijn o.a. onverschilligheid en de hoge prijs.

Duurzaam

De toename van de vraag naar keurmerkenvlees is met name afkomstig van de gespecialiseerde slagerijen. Zij zijn minder geïnteresseerd in de verkoop van biologisch vlees, omdat het duurder is en de verkoop ervan strikt gescheiden moet zijn van het andere product. Dit houdt in dat alleen voorverpakt vlees aangeboden kan worden en dit past niet in hun concept. Producenten en vermarkters van duurzaam

geproduceerd rundvlees schatten op korte termijn een stijging van de vraag naar hun product van ca. 60% ten opzichte van het aantal slachtingen in 1999. Dit betekent een benodigd aantal karkassen van ca. 12.250 per jaar voor het jaar 2000, exclusief de nu reeds geïmporteerde karkassen. De totale vraag naar duurzaam keurmerk vlees komt daarmee op ca. 15.150 karkassen voor het jaar 2000 (tabel 6). Mogelijk stijgt deze vraag in de daarop volgende jaren.

3.1 Huidige productie en kwaliteit

Zoals Tabel 4 vermeld, is het in Nederland vermarkte keurmerk vlees niet geheel afkomstig van in Nederland gehouden of gemeste dieren.

Biologisch

Naast de vleesveesector levert de biologische melkveehouderij een aanzienlijk deel van het biologische rundvlees. In Nederland wordt jaarlijks ca. 27% van de bijna 11.000 biologisch gehouden melkkoeien vervangen. Van deze ca. 3000 uitstootdieren wordt slechts een deel geslacht voor de biologische markt. Volgens Slachterij De Groeneweg zijn dit ca. 1700 dieren per jaar (Tabel 4). Exacte cijfers afkomstig uit de biologische melkveehouderij zelf zijn niet te achterhalen. Ongeveer 44% van deze runderen verdwijnt dus in het reguliere circuit.

Volgens Slachterij De Groeneweg moet en kan de kwaliteit van deze karkassen (bevleesheid en vetbedekking) verbeterd worden. Men ziet graag dieren tot een maximumleeftijd van 6 tot 7 jaar en een bevleesheid in de O-klasse in plaats van in de P-klasse van het SEUROP-systeem en een vetbedekking van minimaal 2. Karkassen van een betere kwaliteit (conformatie en vetheid) worden betrokken uit de biologische vleesveehouderij. Ook hieruit is het aanbod gering. Van de ca. 2600 biologisch gehouden zoogkoeien in Nederland (V.d. Linden CBS, pers. mededeling) wordt ca. 25% per jaar vervangen (Kevelam, pers. mededeling). Dit levert ca. 650 karkassen per jaar. Tezamen met het aantal biologisch gehouden vlees- en weidekoeien (250 stuks) en biologisch gemeste stieren en vrouwelijk jongvee (1-2 jaar, ca. 800 stuks) komt het aantal slachtingen uit de biologische

vleesveehouderij op ca. 1700 per jaar (Tabel 4). De sector levert dus op dit ogenblik per jaar ca. 3400 biologische karkassen. De voorzieningsgraad voor de Nederlandse markt is vanuit de biologische rundveehouderij slechts 62% (Tabel 6).

Duurzaam

Wat betreft de duurzame vleeskeurmerken ligt dit zelfvoorzieningspercentage vanuit de Nederlandse vleesveesector iets hoger (72%). Naast de import van de ca. 2900 karkassen onder het keurmerk France Limousin zullen er hoogstwaarschijnlijk ook nog wat karkassen en/of deelstukken geïmporteerd worden uit andere EU-landen onder het keurmerk van Europees kwaliteitsrundvlees.

3.2 Productiecapaciteit

3.2.1 Voldoen aan de huidige vraag

Biologisch

De sector zou ruim kunnen voldoen aan de huidige vraag naar biologisch vlees van ca. 5000 karkassen als de uitstoot uit de biologische melkveehouderij beter wordt benut, aangevuld met een verhoging van het aantal biologisch gehouden zoogkoeien. Het streven van de leveranciersorganisatie voor biologisch rundvlees in oprichting (initiatief Biologische melkveehouders en LTO- Nederland, Jansen pers. mededeling) is een benutting van 80% van de uitstoot (2400 dieren). Als dit gerealiseerd kan worden, is een verdubbeling van het aantal biologisch gehouden zoogkoeien (van 2600 naar 5200 stuks) ruim voldoende om aan de huidige vraag

Tabel 6 Aanbod, voorzieningsgraad uit de sector en mogelijke invulling van toekomstige marktverraag

	Aanbod (# karkassen)	Voorzienings- graad	Toekomstige vraag* (# karkassen)	Mogelijke invulling:	aantal	(%)
Biologisch	3.400	62%	25.300	Melkvee :	4.700	(19)
				Zoogkoeien:	5.150	(22)
				Vleesstieren/vaarzen:	15.450	(59)
Duurzaam	7.625	72%	15.150	Zoogkoeien:	5.700	
				Vleesstieren:	9.500	

* naar biologisch voor de periode tussen 2005 en 2010, naar duurzaam in het jaar 2000.

te voldoen. Dit laatste betekent een stijging van het percentage zoogkoeien dat biologisch gehouden wordt van 2,8 naar 5,6% oftewel een omschakeling van ca. 60 bedrijven met gemiddeld 50 koeien per bedrijf. Hierbij moet dan ook een evenredig deel van de geproduceerde kalveren op een biologische wijze gemest en geslacht worden.

Duurzaam

Een totale voorziening van de vraag naar ander duurzaam keurmerk vlees is volledig uit de Nederlandse zoogkoeien- en vleesstierenveestapel te realiseren. Slechts 6,3% van de in Nederland gehouden vleesstieren in de categorie 1- >2 jaar wordt onder een keurmerk gemest. Voorziening in de totale behoefte betekent dat ca. 9% van de stieren in deze categorie op duurzame wijze gehouden moet worden.

3.2.2 Voldoen aan de toekomstige vraag

Zoals in paragraaf 2.5 reeds is aangegeven kan de sector een groei in de vraag naar biologisch en keurmerk rundvlees verwachten. Als de huidige ontwikkelingen doorgaan wordt voor de nabije toekomst geschat dat er een vraag zal zijn naar ca. 25.300 biologische karkassen (voor supermarkten, slagerijen en natuurvoedingswinkels) en ca. 15.150 duurzaam en diervriendelijk geproduceerde karkassen (inclusief vervanging van import door eigen productie) (Tabel 6). Uit paragraaf 3.1 en tabel 6 blijkt dat de huidige sector bij lange na niet aan deze vraag kan voldoen.

De biologische melkveehouderij zal voor een groot deel in de vraag naar biologisch vlees moeten voldoen.

Biologisch

Ook in de toekomst zal de biologische melkveehouderij voor een groot deel in de vraag naar biologisch vlees moeten voorzien, aangevuld door de biologische zoogkoei- en vleesstierenhouderij (Tabel 6). De groei in de biologische melkveehouderij en verbetering van verwaardiging van het uitstootvee (koeien en kalveren), kan een deel van de stijgende vraag naar biologisch rundvlees opvangen.

Bij een aanhoudende groei van de biologische melkveehouderij met ca. 1850 dieren (ca. 40 bedrijven) per jaar (Van der Linden, 1999), zal de biologische melkveestapel over 6 jaar bestaan uit ca. 21.750 melk- en kalkkoeien. Met verwaardiging van 80% van de uitstoot (27% per jaar) via het biologische kanaal, zou de biologische melkveehouderij 4700 karkassen kunnen leveren (slechts 19% van totale vraag).

Ook biologisch mesten van uitstootkalveren, met name die uit inseminaties met vleesstiersperma, kan een verdere aanvulling zijn. Of de omvang hiervan kan groeien hangt af van de regelgeving. De verplichte zoogperiode en het verstrekken van moedermelk levert hierbij knelpunten op. Kalveren moeten gedurende minimaal 3 maanden natuurlijke melk krijgen, bij voorkeur moedermelk. Maar het kan ook melk zijn die is bereid van biologisch melkpoeder. De melk mag in elk geval geen antibiotica of geneesmiddelen bevatten.

Indien blijkt dat er onvoldoende biologisch voer voorhanden is, is tot 24 augustus 2005 beperkt gebruik van gangbaar voer toegestaan. In de praktijk zal dit in het krachtvoer zijn opgenomen. Volledige invulling van de vraag vanuit de Nederlandse vleesveesector zou betekenen dat 23% van de zoogkoeienstapel (huidige omvang 91.400 stuks, CBS) biologisch gehouden zou moeten worden. De uitstoot (25% per jaar) ervan, tezamen met de op biologische wijze gemeste stieren en vaarzen (ruim 8% van het totaal aanwezige mannelijke en vrouwelijke jongvee in de leeftijd van 1->2 jaar dat op dit ogenblik afgemest wordt) kan de volledige vraag naar biologisch vlees dekken.

Duurzaam

Voorziening in de vraag naar duurzaam en diervriendelijk geproduceerd keurmerk vlees zal voor rekening blijven van de zoogkoeien- en stierenhouderij (tabel 6). Invulling van de toekomstige vraag naar duurzaam keurmerk vlees

binnen de Nederlandse vleesveesector is ruimschoots mogelijk. Als ca. 25% van de totaal aanwezige zoogkoeien (91.400) stuks onder een keurmerk gehouden worden, levert dit via de uitstoot ca. 5700 keurmerkwaardige karkassen. Daarnaast moeten dan nog ca. 9500 stieren op duurzame en diervriendelijke wijze gemest worden (8% van de 1->2 jaar oude stieren). De verhouding waarin de zoogkoeienhouderij en stierenmesterij een rol hebben bij de invul-

ling van de vraag naar duurzaam vlees is hier arbitrair gekozen. In deze verhouding kan het aandeel zoogkoeienhouderij vergroot worden, maar ook het aandeel stierenmesterij. Wel moet rekening worden gehouden met de voorwaarde dat de stieren die onder de diverse duurzame keurmerken gemest worden, een minimale periode bij de moeder gezoogd moeten hebben, dus afkomstig uit de zoogkoeienhouderij, hetzij uit Nederland hetzij geïmporteerd als broutard.

De groei in de biologische melkveehouderij kan een deel van de stijgende vraag naar biologisch rundvlees opvangen.

4 Productieregels en controle

Voor elk erkend keurmerk zijn productieregels opgesteld door een door het keurmerk samengestelde raad van deskundigen. Deze regels worden op naleving gecontroleerd door een door de raad aangewezen erkende controlerende instelling. Deze instelling is ook gerechtigd sancties op te leggen als wordt geconstateerd dat de productieregels niet worden nageleefd. Aangezien elk keurmerk een eigen productiereglement hanteert, voert een vergelijking van al deze reglementen te ver. Er is gekozen is voor een vergelijking van de productieregels voor de houderijfase van Biologisch (aangeduid als "Skal") en Scharrelrundvlees (aangeduid als "Scharrel") met die van de huidige PVE-regeling IKB-rund. Een extra motief voor de keuze van Scharrel als duurzaam keurmerk, was de hoge mate van openbaarheid en de gedetailleerde beschrijving van de productieregels vergeleken met die van de andere duurzame keurmerken. De zwaarte van de productieregels van deze keurmerken zullen tussen die van IKB-rund en die van Scharrel liggen. Met name ten aanzien van dierenwelzijn (zogen en huisvesting) zijn bij Scharrel strengere eisen gesteld dan bij IKB-rund. Voor wat betreft voeding streeft Scharrel naar een zo hoog mogelijk ruwvoeraandeel in het rantsoen. Enkele van deze keurmerken hanteren vergelijkbare productieregels als Scharrel, waarmee het vlees ook als scharrelvlees verkocht mag worden (bijvoorbeeld Bief Select). De scharrelrundvleesregeling is in juni 1999 nieuw leven ingeblazen (Productert, 1999) en is van kracht gegaan met ingang van 1-1-2000. Dit is een aanpassing van de oude ISC-scharrelregeling uit 1992 (ISC, 1992). Bij deze aanpassing zijn de regels geactualiseerd en meer gericht op de Europese regelgeving. Echt grote wijzigingen hebben zich niet voorgedaan. De regeling biologische productie is onlangs op EU-niveau herzien (Anoniem 1999). Deze nieuwe regeling is met ingang van 24 augustus 2000 van kracht.

4.1 Skal, Scharrelrundvlees en IKB-rund vergeleken

Het bedrijf

Het vleesveehoudende bedrijf moet aangesloten zijn bij en zich onderwerpen aan de gestelde productieregels van Skal, Scharrelrundvlees (PROduCERT) of IKB. Bij alle drie regelingen moeten de dieren I&R-geregistreerd zijn. Bij Skal en Scharrel moeten

de bedrijven een logboek bijhouden met individuele diergegevens, veterinaire behandelingen en ingrepen (met datum en duur), toegediende medicijnen, diertransacties, maar ook herkomst en bestemming van de dieren. Verder moeten dek-, afkalf- en speendata geregistreerd worden, en de lengte van de weideperiode.

Aankoopbescheiden van voeders moeten bewaard worden evenals leveringsbonnen en attesten, etc. of kopieën hiervan.

Voor de IKB-regeling moet ook een logboek bijgehouden worden, maar met minder details dan bij Skal en Scharrel. Hierin moeten bijgehouden worden: medicijnaankopen (hoeveelheid en het product), data van behandeling (met het oog op naleven van de wachttermijn), medicijnverbruik met verklaring van een dierenarts, werkend onder de GVP-code. Verder moeten ook geadmistreerd worden: aan- en afvoer van dieren onder IKB-garantie, facturen van aangekochte veevoerders voor GMP-erkenning van de leverancier.

Voor alle drie regelingen geldt dat het logboek c.q. de administratie altijd op het bedrijf aanwezig moet zijn ter inzage voor controle.

Veestapel en houderij

Voor Skal en Scharrel geldt dat de dieren beschermd moeten zijn tegen weer, honger, dorst en pijn en dat ze niet beperkt mogen worden in hun natuurlijke gedrag. In de IKB-regeling staat de wijze van houderij niet direct beschreven. Echter de wet op dierenwelzijn stelt wel minimale eisen aan het houden en de huisvesting van dieren. In de nieuwe EU-regels voor biologische productie wordt gesteld dat een type rund gekozen moet worden welke het meest geschikt is voor het betreffende houderijstelsel (inheemse of oorspronkelijke rassen) en dat een passende veebezetting nagestreefd moet worden, gericht op een uitscheiding van maximaal 170 kg N/ha (hierbij is het gebruik van mestafzetcontracten geoorloofd).

Skal en Scharrel eisen dat aangekochte dieren afkomstig dienen te zijn van een respectievelijk Skal- of PROduCERT (Scharrel)-gecertificeerd bedrijf. Voor vervanging van fokmateriaal mag 10% van de dieren afkomstig zijn van een niet erkende leverancier. Een groter vervangingspercentage geldt bij een herstel van de veestapel na ziekte of een ramp. Dit moet dan wel onder streng toezicht van de controlerende instantie geschieden.

Weidegang

In de IKB-regeling wordt geen melding gemaakt van verplichte weidegang. Bij Skal en Scharrel is weidegang verplicht. Bij beide regelingen moet maximaal gebruik worden gemaakt van de weide. Van mei t/m september moeten moederdier en kalf geweid worden. Opstallen bij extreme weersomstandigheden is toegestaan. Ook mestvee ouder dan 15 weken moet de eerste zomer weidegang gehad hebben. In de nieuwe EU-regels mogen in de toekomst onder Skal af te mesten stieren maximaal 3 maanden binnen afgemest worden. Er moet een mogelijkheid tot uitloop geboden worden. Dekstieren mogen, na hun taak in de weide, opgesteld worden volgens de geldende regels.

De veebezetting moet afgestemd zijn op de geldende bemestingsnormen. Bij de Skal-regel is dit reeds gericht op een maximale N-uitscheiding van 170 kg/ha (ca. 1,7 zoogkoeien met kalf per ha), maar er wordt niet gesproken over een minimale ruimte per perceel bij inscharen. Bij Scharrel gaat het om de handhaving van de MINAS-normen en moet op het ingeschaarde perceel minimaal 500 m² per dier beschikbaar zijn (20 dieren /ha) en voldoende schaduw. Voor Skal moet het graslandbeheer echter wel uitgevoerd worden volgens de biologische productiemethode, dus geen kunstmest en bestrijdingsmiddelen.

Huisvesting

Huisvesting van dieren moet voor Skal en Scharrel op een dusdanige wijze gebeuren dat

het dier niet belemmerd wordt in het uitvoeren van zijn natuurlijke gedragingen. De dieren moeten goede toegang hebben tot voer- en drinkplaatsen en de ventilatie moet dusdanig zijn dat stofgehalte, temperatuur, luchtvochtigheid en gasconcentraties beperkt blijven tot een voor het dier niet schadelijk niveau. De stal dient fris en schoon te zijn met voldoende lichtdoorlaat. Skal eist een ventilatiecapaciteit van 400 m³ lucht per GVE/uur en een lichtdoorlaat van 1/20 deel van het vloeroppervlak. Scharrel preferereert open stallen met tenminste één zijde open (0,75 cm per dier) en een uitzicht van minimaal 3 meter voor volwassen dieren en een lichtdoorlaat van 1/15 van het vloeroppervlak. In Tabel 7 staan de minimaal vereiste vloeroppervlakten waaraan de binnenhuisvesting moet voldoen. Als in de stalperiode de dieren geen volledige bewegingsvrijheid hebben (bijvoorbeeld bij overgang naar een ander stalsysteem), is dagelijkse uitloop verplicht. Dit geldt ook voor stieren ouder dan 1 jaar. Voor Scharrel is dit een verharde buitenuitloop van minimaal 10 m² per dier. Bij Skal varieert het benodigde oppervlak van de uitloop met het gewicht: van 1,1 m² voor een dier van 100 kg tot minstens 3,7 m² voor een dier >350 kg, met minimaal 0,75 m² per 100 kg.

Bij zowel Skal als Scharrel moeten stallen zijn voorzien van een ruime laag droog strooisel (ongehakseld stro of hooi). Bij Skal moet minstens de helft van het vloeroppervlak dicht zijn. Bij Scharrel is alleen het gebruik van een roostervloer aan het voerhek toegestaan.

Tabel 7 Minimale oppervlakten voor binnenhuisvesting van vleesvee* (m²)

	Skal	Scharrel
Zoogkoe met kalf	6	6
Drachtige koe		4
Vrouwelijk jongvee en stieren	tot 100 kg: 1,5	tot 1 jaar: 2,5
	tot 200 kg: 2,5	1-1,5 jaar: 3,25
	tot 350 kg: 4	>1,5 jaar: 4
	> 350 kg: 5 (minstens 1 m ² /100 kg)	
Fokstier	10	20

* Bij Skal wordt de oppervlakte ingedeeld naar gewicht en bij Scharrel naar leeftijdscategorie.

Bron: PROduCERT, 1999; Anoniem, 1999.

Bij het mesten van zuiver vleesvee worden de dieren in het algemeen gehouden op stro.

Bij beide productiesystemen mogen de dieren niet aangebonden worden, behalve bij bijzondere verrichtingen die in het logboek aangekend moeten worden. Ook is gedurende een beperkte tijd aanbinden toegestaan voor bijvoorbeeld het halstermak maken. Hiervoor moet een ontheffing aangevraagd worden. Skal geeft niet precies aan wat de maximale lengte van de aanbindperiode is. Bij Scharrel is dit 4 weken, maar dit wordt te kort geacht. De raad onderhandelt nog over verlenging van deze periode.

In de regelgeving van IKB wordt niet specifiek gesproken over huisvestingsnormen. De veehouders zullen zich onder de IKB-regeling moeten richten naar de normen die de wetgeving op dit moment stelt. Deze normen zijn beschreven in hoofdstuk 16 van het handboek voor de rundveehouderij (IKC, 1994) en betreffen aanzienlijk kleinere oppervlakten (2 m² per dier). In de praktijk met kruislingdieren wordt meestal gewerkt met 2,5 m² per dier. Bij het mesten van zuiver vleesvee worden de dieren in het algemeen al op een groter vloeroppervlak gehouden en in stro. Bij een dergelijk systeem zijn de technische resultaten van het kwetsbaarder zuiver vleesvee veelal beter.

Echter nu binnen de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren een algemene maatregel van bestuur (AMVB) ten aanzien van de huisvesting van vleesstieren ingevuld zal gaan worden, is het zeer waarschijnlijk dat naar aan-

leiding van de resultaten van recent huisvestingsonderzoek uitgevoerd op het PR (Ruis-Heutinck e.a., 1999) de regelgeving aangescherpt wordt. Dit zal mogelijk gaan naar meer oppervlakte per dier en een zacht ligbed. De reguliere intensieve mesterij zal door deze maatregelen gedwongen worden tot een meer welzijnsvriendelijke huisvesting.

Voeding

De dieren moeten volgens de productieregels van Skal en Scharrel altijd de beschikking hebben over vers en schoon drinkwater en voldoende voer van goede kwaliteit dat in de verschillende ontwikkelingsfasen in de behoefte voorziet. Skal stelt dat het rantsoen voor minimaal 2/3 van de droge stof uit ruwvoer moet bestaan en legt een maximale krachtvoergif per dier per jaar van 1000 kVEM op voor middelzware vleesrassen en 1500 kVEM voor laatrijpe vleesrassen. De dieren moeten gevoerd worden met voeders van biologische oorsprong. In een overgangsfase van de nieuwe EU-regeling voor biologische productie mag maximaal 30% van de ingrediënten afkomstig zijn van reguliere productiemethoden. Na 2005 wordt dit percentage verlaagd naar 10%. Deze 10% kan variëren al naar gelang de beschikbaarheid van biologische grondstoffen. De afwijking hiervan wordt jaarlijks herberekend door de commissie, rekening houdend met calamiteiten in de voedergerasproductie. De commissie heeft een lijst opgesteld met geoorloofde voedermiddelen en grondstoffen voor mengvoer. Uitsloten zijn grondstoffen afkomstig van genetisch gemodificeerd materiaal, producten van dierlijke oorsprong (vetten en eiwitten) m.u.v. melk en afgeleide producten en de bijproducten afkomstig van chemische bewerkingen (schroten). Bijproducten van fysische processen (persen, toasten) zijn wel toegestaan. Verder is een lijst opgesteld van geoorloofde minerale toevoegingen en inkuiladditieven.

Bij Scharrel moet minimaal 1/3 van de droge stof in het rantsoen uit ruwvoer bestaan. Het voer moet GMP-waardig zijn en voorkomen op de lijst van erkende voeders voor scharrelrundvee, maar mag afkomstig zijn van reguliere productiemethoden. Een overeenkomst met Skal is de nul-tolerantie voor producten van dierlijke oorsprong m.u.v. melk en afgeleide producten. Bij Scharrel is gebruik van regulier geproduceerd GMP-kraftvoer toegestaan. Dit betekent

dat schroten en zeer kleine hoeveelheden (ca. 1%) genetisch gemodificeerde producten (wel EU goedgekeurd) in het voer verwerkt kunnen zijn (Waterink, pers. mededeling.; Anoniem, 2000).

De IKB-regeling geeft geen minimum voor het ruwvoeraandeel in het rantsoen. De veehouder moet zich verzekerd hebben van een goede kwaliteit van het te verstrekken drinkwater en ruwvoer. Mengvoer en enkelvoudige krachtvoerders moeten afkomstig zijn van een GMP-levelancier. In de nota "Grondstof voor vertrouwen", een beleidsvoornemen voor diervoeder (Anoniem, 2000), wordt gedacht aan een concept van een keten die gegarandeerd vrij is van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) en een terughoudendheid in de toevoeging van allerlei additieven waaronder anti-microbiële groeibevorderaars (AMGB's).

Verboden middelen

Bij Skal en Scharrel is het verboden voerbepaarders (AMGB's) te gebruiken, zowel door het voer als door het drinkwater. In de IKB-regeling is het wel toegestaan AMGB's via het voer of drinkwater (melk) toe te dienen. Dit betreft hoofdzakelijk preventieve medicatie en therapeutische antibiotica. Echter, gezien de problematiek van antibioticaresistentie, worden van overheidswege (EU en NL) plannen gemaakt om deze antibioticoevoegingen aan het voer te verbieden. Het is binnen IKB overigens ook ten strengste verboden om ongeoorloofde groeibevorderaars toe te dienen.

Gezondheidszorg

Bij zowel Scharrel als Skal is het verboden preventieve geneesmiddelen te verstrekken via voer of drinkwater. Preventie is gebaseerd op het gebruik van dieren die geschikt zijn binnen het productiesysteem (Skal), en houderij-omstandigheden aangepast aan de behoefte van het dier. Lage veebezetting, hoogwaardig voer en lichaamsbeweging moeten op een natuurlijke wijze de weerstand van het dier op een hoog peil houden.

Bij beide productiemethoden moet voor zieke dieren een afgezonderde ruimte beschikbaar zijn. Noodzakelijke medische behandelingen moeten door of met toestemming van een GVP-dierenarts uitgevoerd worden. Alleen geregistreerde geneesmiddelen mogen gebruikt wor-

den of op het bedrijf aanwezig zijn. Veterinaire handelingen, medicatie, doses, werkzame stoffen en duur van de behandeling moeten geregistreerd worden in het logboek. Als een wachttijd in acht genomen moet worden is dit bij zowel Skal als Scharrel het dubbele van de wettelijke wachtermijn.

Bij Skal wordt vooropgesteld dat fytotherapeutische, homeopatische geneesmiddelen de voorkeur hebben boven chemisch gesynthetiseerde geneesmiddelen of antibiotica. Ook mag een dier dat binnen een jaar 3 of meerdere malen behandeld is voor eenzelfde aandoening met een regulier chemisch geneesmiddel niet meer als biologisch worden beschouwd. Bij Scharrel wordt in de productieregels niet over een voorkeur voor categorieën medicamenten gesproken.

Ook bij IKB moeten medicijnaankopen en verbruik op het bedrijf geregistreerd zijn en mogen dit alleen NL-geregistreerde diergeneesmiddelen zijn die vermeld zijn op de positieve lijst van IKB. De aangegeven wachtermijn moet strikt nageleefd worden.

Geboorten en zogen

Bij Skal en Scharrel is KI toegestaan, embryo-transplantatie niet. Er dient een aparte afkalfstal aanwezig te zijn. Het routinematig uitvoeren van keizersneden is verboden. Als verlossing via een keizersnede wel noodzakelijk is, moet deze in het logboek geregistreerd worden. Bij beiden is het ook verplicht het kalf zo snel mogelijk en voldoende biest te verstrekken. De zogperiode is voor Skal minimaal 3 maanden en voor Scharrel 20 weken. Bij Skal is het, na een aangevraagde ontheffing, toegestaan uitstootkalveren uit de biologische melkveehouderij tot een leeftijd van 10 weken een regulier kunstmelkpreparaat te verstrekken. Hieraan mogen dan geen antibiotica of andere diergeneesmiddelen toegevoegd zijn. De melk moet echter wel via een speen verstrekt worden. Naast melk moeten de dieren permanent ruwvoer ter beschikking hebben. Bij Scharrel bestaat nog geen regeling over deze wijze van opfok van uitstootkalveren uit de melkveehouderij.

Bij productie onder IKB worden de kalveren gezoogd hetzij via speen of uit een emmer. Zij krijgen een kunstmelkpreparaat met een preventieve antibioticoevoeging. In de toekomst zal deze toevoeging mogelijk verboden worden.

Ingrepen

Bij zowel Skal als Scharrel gelden: amputatie van welk lichaamsdeel dan ook is verboden; embryo-transplantatie, genetische modificatie, klonen en andere biotechnologische handelingen zijn verboden. Een neusring aanbrengen bij dekstieren mag, mits door een dierenarts gedaan en onder verdoving. Dit geldt ook voor het onthoornen bij Scharrel. Bij Skal moet, volgens de nieuwe regeling, voor onthoornen een ontheffing aangevraagd worden. Voor wat betreft castreren is er een verschil. Dit mag niet bij Scharrel, maar bij de hernieuwde regels van Skal is het weer toegestaan om traditionele Europese productiemethoden te kunnen handhaven. Uiteraard moet dit door een GVP-erkende dierenarts en onder verdoving gebeuren. In de IKB-richtlijnen wordt niet over deze ingrepen gesproken. Veehouders moeten zich houden aan het ingrepenbesluit van de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren.

Transport

Voor zowel Skal als Scharrel is de transportduur van dieren (van boerderij naar boerderij of van boerderij naar slachthuis) aan een maximum gebonden, respectievelijk maximaal 4 en 5 uur. Er moeten goede faciliteiten zijn voor laden en lossen en dit moet rustig met zo min mogelijk stress gebeuren. Gebruik van elektrische prikke-laars is verboden, evenals het verstrekken van rustgevendende middelen. Ook bij IKB is regelgeving voor transport vastgelegd. De maximale duur is 8 uur en het transport moet voldoen aan het besluit Diervervoer uit de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren. Toedienen van kalmerende middelen is eveneens verboden.

4.2 Totstandkomen van regels en uitzonderingen

De regels waaronder een keurmerk produceert komen voor erkende keurmerken op ongeveer dezelfde wijze tot stand.

De opgestelde productieregels moeten gecertificeerd zijn door een geaccrediteerde controleinstelling (bv. Skal, PROduCERT, SGS Agricultural Services), die moet handelen naar de Europese norm NEN 45011. De formulering van de productieregels gebeurt door een raad of college van deskundigen, samengesteld uit belanghebbenden en betrokkenen in de productieketen (producenten, afnemers en maatschappelijke organisaties). De uiteindelijk geformuleerde

leerde regels zijn een balans tussen de wensen van alle betrokken partijen waardoor bij ieder een draagvlak is voor de productiewijze. De raad van deskundigen kan al dan niet terzijde worden gestaan door een raad van advies. Bij het opstellen van de productieregels worden actuele ontwikkelingen en onderzoek zeker meegenomen. Dit kan aanleiding geven tot wijziging in de regelgeving. Deze wijziging wordt ook via de raad van deskundigen gedaan. Dit gebeurt via toetsing van aangeleverde kengetallen uit de aangesloten bedrijven met de gestelde norm. Als deze te veel afwijking vertonen, kan de raad zich buigen over normwijziging en aanpassing van de reglementen. Anderzijds kunnen door belanghebbenden beargumenteerde verzoeken tot regelaanpassing aan de raad worden voorgelegd.

Skal echter hanteert ook incidentele individuele ontheffingen, bijvoorbeeld het verstrekken van regulier kalvermelkpoeder (echter wel zonder antibioticatoevoeging) voor opfok van kalveren of stiertjes. Deze ontheffingen worden door een controlerend inspecteur aangevraagd en ter goedkeuring voorgelegd aan het bestuur van Skal. Hoe men hiermee om zal gaan in de toekomst, wanneer de nieuwe EU-regelgeving omtrent biologische productie van kracht is, is volgens Skal nog onbekend (Timmermans, pers. mededeling). Mogelijk blijft deze methode van individuele ontheffingen gehandhaafd omdat aanpassing van regels op EU-niveau moeilijk uitvoerbaar zou zijn. Elk land krijgt in deze nieuwe EU-regeling voor biologische productie echter wel het recht ontheffingen aan te vragen voor specifieke uitzonderingssituaties geldend voor dat land.

4.3 Controle en sancties

Voor toezicht op de naleving van de gestelde regels worden door zowel Skal, Scharrel en IKB periodieke controles uitgevoerd door de daartoe aangewezen instellingen. De bedrijven zijn altijd verplicht controleurs toe te laten en openheid van de boeken te geven.

De controles zijn bij IKB-bedrijven die niet onder een bepaalde keten produceren steekproefsgewijs en worden hoofdzakelijk door de organisatie Kwaliteitscontrole runderen (KCR) uitgevoerd. In het overzicht van het toetsingskader voor IKB-rund zijn voorschrift, norm, tolerantie en bijbehorende sanctie beschreven. Bij IKB variëren de sancties van berispingen tot

• • • • • • • • • •

schriftelijke waarschuwingen met als gevolg een strengere controle. Zwaardere overtredingen leiden tot schorsing of het opleggen van geldboetes en uitsluiting van de regeling van maximaal 1 jaar. Alleen bij een tweede overtreding ten aanzien van het gebruik van verboden groeibevorderaars wordt het bedrijf uitgesloten voor 2 jaar.

Ook voor Scharrel en Skal zijn controlereglementen opgesteld met bijbehorende sanctieprocedures. In de biologische productie wordt door Skal als controlerende instelling eenmaal per jaar een aangekondigde administratieve controle uitgevoerd en worden er 1 of 2 onaangekondigde controles uitgevoerd. Deze controles spitzen zich toe op risicomomenten (bijvoorbeeld de tijd voor de eerste kunstmestgift). Bij niet naleving van de gestelde regels wordt het sanc-

tiereglement gehanteerd, waarin de straffen variëren van berisping en strengere controle tot uitsluiting. Ook kan de sanctiecommissie een tuchtrechtelijke verklaring opstellen, waarop de rechter een boete kan vaststellen. Scharrel hanteert een vergelijkbaar systeem als Skal; controles worden in opdracht van PROduCERT uitgevoerd door Deltacon I.S.C.. Tweemaal per jaar wordt een bedrijf onaangekondigd geïnspecteerd. Overtredingen zijn in categorieën ingedeeld, waarbij verschillende sancties worden opgelegd variërend van berisping, verscherpte controle voor rekening van de veehouder tot beëindiging van de overeenkomst. Boetes worden in dit systeem niet gegeven. Evenals bij IKB vallen bij Scharrel overtredingen als verkeerde voeding of toedienen van groeibevorderaars in de zwaarste categorie van sancties.

De biologische veehouders overleggen regelmatig met elkaar om tot overeenstemming in productiemethoden te komen.

5 Omschakeling

Op dit ogenblik, maar ook in de nabije toekomst, is de vraag naar keurmerkvees groter dan het aanbod. Een deel van de vraagstijging naar biologisch rundvlees zal opgevangen worden door de biologische melkveehouderij, door groei van de sector en door een betere verwaarding van de uitstoot. Een in het leven geroepen leveranciersorganisatie voor biologisch rundvlees zal dit moeten realiseren evenals betere prijsafspraken (Jansen, LTO, pers. mededeling). Voor de vleesveesector blijven in deze groeiende markt voldoende mogelijkheden over om de productie van keurmerkvees te vergroten. Dit geldt voor zowel biologisch vlees als duurzaam keurmerkvees. De vergroting van de productie van keurmerkvees zal vooral gerealiseerd moeten worden uit de omschakeling van regulier producerende bedrijven naar een bedrijfsvoering voor het betreffende keurmerk. De mogelijkheid tot omschakelen zal voor een groot deel bepaald worden door de extra kosten die de aanpassing van het productiesysteem met zich mee zal brengen en de mate van compensatiemogelijkheden uit premies en een hogere opbrengstprijs van het product. Aangezien de bedrijfsstructuur in de veeveehouderij zeer divers is (bedrijfsomvang, huisvestingsystemen, grondgebondenheid), is het moeilijk een eenduidige berekening te maken voor de kosten van omschakeling naar een keurmerkwaardig productiesysteem. De beschreven productieregels geven aan dat bij omschakeling naar een biologische productie met name de kosten voor huisvesting en voeding aanzienlijk zullen toenemen, enerzijds door de hogere prijs van voer en anderzijds door grondgebondenheid en weidgang. Bij omschakeling naar productie voor één van de duurzame keurmerken zijn er vooral de extra kosten voor huisvesting.

5.1 Mogelijkheden, beperkingen en kosten

De mogelijkheden, beperkingen en de kosten van omschakeling zullen voor de zoogkoeienhouderij en de reguliere stierenmesterij zeer verschillend zijn. Wat de mogelijkheden, beperkingen en kosten zijn van omschakeling wordt in grote lijnen voor elk van de beide vleesveehouderijssystemen afzonderlijk besproken.

5.1.1 Zoogkoeienhouderij

De zoogkoeienhouderij is grofweg te verdelen in vier bedrijfssystemen: een neventak naast een andere diersoort, neventak naast akkerbouw, tak

naast een activiteit buiten de landbouw en als hoofdactiviteit. Hoe het aantal aanwezige zoogkoeien over de verschillende bedrijfssystemen is verdeeld, is onbekend. Aangenomen mag worden dat de bedrijfsgrootte zeer variabel is. Het CBS komt op een gemiddelde van 10 moederdieren per bedrijf. Waar de zoogkoeienhouderij een neventak is, zal veel variatie zitten in aantallen dieren per bedrijf. Bij zoogkoeienhouderij als hoofdtak zijn minimaal 100 tot 150 moederdieren nodig, dus deze categorie (hoogstwaarschijnlijk de kleinste in aantal) omvat de grootste bedrijven.

De omschakeling naar biologisch of duurzaam is voor zoogkoeienbedrijven de minst ingrijpende stap. In het algemeen zijn ze in hoge mate grondgebonden en worden de dieren in veel gevallen al in ruime stallen en op stro gehuisvest. Het saldo per regulier gehouden zoogkoe (incl. aanwas, excl. premie) ligt ongeveer tussen de 0 en 200 gulden negatief (KWIN, 1998-1999; berekend met huidig prijsniveau). In de zoogkoeienhouderij moet echter wel rekening worden gehouden met het feit dat met de ingang van Agenda 2000 er een plafond is aangebracht in het aantal premierechten voor zoogkoeien. Dit zijn er in totaal 63.236, dekkend voor het aantal aanvragen van de laatste jaren voor het aantal zoogkoeien aanwezig in Nederland.

Omschakeling naar duurzaam

De omschakeling naar duurzaam zal voor deze bedrijven weinig extra kosten met zich mee brengen. De extra opbrengsten (excl. premie) van verkopen onder een "duurzaam" keurmerk (ca. f 170,- = verkochte kilo's x f 1,80) per zoogkoe geeft enige ruimte voor eventuele extra investeringen om de bedrijfsvoering aan te passen. Elk van de vier bovengenoemde bedrijfssystemen kunnen zich zonder overige knelpunten in de bedrijfsvoering omschakelen naar productie voor een duurzaam keurmerk.

Omschakeling naar biologisch

Omschakeling naar een biologische productie zal naast een meeropbrengst per aanwezige zoogkoe tal van extra kosten met zich meebrengen. De extra voerkosten liggen, naast de hogere prijs van biologische voedermiddelen, met name op het vlak van vergroting van het voederareaal. De veebezetting van 2 GVE/ha om bij regulier voor premie in aanmerking te

• • • • • • • • • •

komen, zal teruggebracht moeten worden naar maximaal 1,7 GVE/ha. Dit is nodig om volgens de biologische eisen aan de maximale N-uitscheiding van 170 kg/jaar te voldoen, maar ook om bij een biologisch graslandbeheer voldoende ruwvoer van eigen bedrijf te kunnen winnen. Tegenover de extra kosten voor verlaging van de veebezetting staat een besparing van 25% op de kosten per hectare voor graslandbeheer (geen kunstmestkosten; KWIN, 1998-1999). Er ligt verder een voordeel voor bedrijven die gebruik kunnen maken van natuurgebieden voor begrazing (uitbreiding areaal tegen relatief lage kosten). Men kan bij voldoende lage veedichtheid (< 1,4 GVE/ha) in aanmerking komen voor een extensiveringspremie. Deze premie is gestegen met de invoering van Agenda 2000. Omdat de krachtvoergif in de zoogkoeienhouderij slechts ca. 80 kg per koe-kalf eenheid is, beperken de extra krachtvoerkosten zich tot ca. f 15,- per koe. De extra kosten voor huisvesting hangen af van de mate waarin de huidige huisvesting aangepast moet worden. De extra opbrengsten bieden in principe ruimte voor aanpassingen aan de huisvesting, echter een gedegen saldoberekening bij plannen tot omschakeling zal moeten uitwijzen of het verantwoord is een bepaalde investering te doen. Een omschakelingsubsidie kan hierbij extra financiële ruimte bieden.

Van de vier genoemde typen bedrijfssystemen zijn zoogkoeienbedrijven in combinatie met een andere diersoort niet om te schakelen naar biologisch als dit niet ook gedaan wordt voor de andere aanwezige diersoort. Dit ligt vast in de regels van Skal. Voor bedrijven met zoogkoeienhouderij als hoofdactiviteit, als neventak naast reguliere akkerbouw of naast activiteit buiten de landbouw, is omschakeling geen probleem, mits aan de grondgebondenheid (voederareaal) voldaan is.

5.1.2 Vleesstierenhouderij

Ook de stierenhouderij is te verdelen in vier verschillende bedrijfstypen. Stierenhouderij op zoogkoeienbedrijven, stierenhouderij als hoofdactiviteit en stierenhouderij als neventak naast akkerbouw of naast een andere diersoort. Ook in de stierenhouderij is er een grote variatie in aantallen dieren per bedrijf. Gemiddeld zijn er 20 dieren per bedrijf. 81% van de bedrijven heeft 1 tot 30 dieren en 93% van de bedrijven heeft voor wat betreft stieren een veebezetting van <2 GVE/ha. In werkelijkheid zal het aantal stierenhouderijen dat werkelijk 2 GVE/ha of minder heeft kleiner zijn, omdat CBS-cijfers op combinatiebedrijven niet de veebezetting van de andere aanwezige diersoort weergeven. Zo wordt 26% van de 218.084 stieren (0->2 jaar) gehouden naast melkvee en 26% naast een andere diersoort. 48% van het totaal aantal stie-

In de biologische veehouderij wordt gestreeft naar natuurlijke productiewijzen.

ren wordt gehouden op bedrijven naast alleen de teelt van gewassen of op bedrijven door het CBS gekenmerkt als graasdierbedrijven. Het saldo (exclusief stierenpremie) van de reguliere stierenmesterij ligt op het ogenblik tussen de f 0,- en f 200,- negatief (KWIN, 1998-1999).

Omschakelen naar duurzaam

Alle vier genoemde bedrijfssystemen kunnen in principe omschakelen naar productie voor een duurzaam keurmerk. Een groot aantal bedrijven zal ongetwijfeld zonder veel kosten kunnen omschakelen. Als extra kosten gemaakt moeten worden zijn deze voor aanpassing van de huisvesting. Onderzoek, uitgevoerd op het PR te Lelystad, laat zien dat verandering van reguliere huisvesting bij kruislingstieren (roosters en ca. 2,5 m² per dier) naar 4 m² per dier met een zacht ligbed van rubber of stro de kostprijs per kg karkas verhoogt met 35 tot 45 cent (Ruis-Heutinck e.a. 1999). Met een extra opbrengstprijs van ca. f 1,80 per kg karkas zal het saldo (excl. stierenpremie, incl. extra huisvestingskosten) positief uitkomen. Zuiver vleesvee wordt in het algemeen al op een grotere oppervlakte en een zacht ligbed gehouden. De omschakelingskosten voor bedrijven die zuiver vleesvee mesten zullen dus beperkt blijven.

Als voor aanpassing van huisvesting alleen interne aanpassing van stallen noodzakelijk is, zullen de investeringen voor aanpassing hoogstwaarschijnlijk binnen de extra opbrengsten vallen. Investerings voor nieuwbouw zullen zeer waarschijnlijk niet rendabel zijn. Een goede saldoberekening zal voor ieder individueel bedrijf moeten uitwijzen of omschakeling lonend is.

Omschakeling van bedrijven met een veebezetting hoger dan 2 GVE per/ha zal hoogstwaarschijnlijk niet lonend zijn. Voldoen aan de maximale veebezetting van 2 GVE per/ha, enerzijds ten aanzien van eventuele keurmerkgeregels en anderzijds om voor de stierenpremie in aanmerking te komen, zal te veel kosten met zich meebrengen.

Omschakelen naar biologisch

Bedrijfstypen die het makkelijkst om te schakelen zijn naar biologisch zijn vleesstierenhouderij op zoogkoe- bedrijven en vleesstierenhouderij naast akkerbouw. Bij omschakeling van stierenhouderij naast een andere diersoort, zal die

tak ook moeten omschakelen naar biologisch. Aangezien meer dan de helft van het totale aantal stieren gehouden wordt naast melkvee of een andere diersoort, is de potentie van omschakeling naar biologisch voor dit type stierenhouderij aanzienlijk geringer dan van omschakeling naar duurzaam.

De kosten voor biologische vleesstierenhouderij zullen aanzienlijk hoger zijn dan die van reguliere, met name die voor huisvesting. De regulier gebruikte oppervlakte per dier van 2,5 tot 3 m² zal voor een dier van ca. 600 kg vergroot moeten worden naar 6 m² binnen en 4,5 m² uitloop. Hoe dit de kostprijs verhoogt hangt af van de huidige huisvestingssituatie. Totale nieuwbouw zal hoogstwaarschijnlijk niet lonen, zeker niet voor bedrijven die boven de 3 GVE per/ha voederareal zitten (>170 kg N uitscheiding per ha). Ook voor omschakeling naar biologisch zal voor elk individueel bedrijf een saldoberekening gemaakt moeten worden. Hierin moet ook rekening worden gehouden met het feit dat voer een extra kostenpost zal zijn. De teeltkosten van eigen biologische voedermiddelen liggen hoger en bij aankoop van biologisch krachtvoer en biologische bijproducten is de prijs gemiddeld 50% hoger dan die van reguliere voeders en voedermiddelen. De tendens op dit ogenblik is dat het prijsverschil voorlopig nog zal stijgen. Dit als gevolg van enerzijds de prijsstijging van biologische voedermiddelen door de toenemende vraag en anderzijds de prijsdaling van de reguliere voedermiddelen door een verminderde vraag als gevolg van inkrimping van de veestapel. De kosten van krachtvoeraankoop kunnen beperkt worden door een groter aandeel eigen geproduceerd ruwvoer (gras) in het rantsoen op te nemen. Dit betekent echter dat de mestperiode langer wordt dan in de reguliere mesterij (ca. 14 i.p.v. 9 maanden), wat weer extra houderijkosten met zich meebrengt.

Een wezenlijke beperking in de biologische vleesveehouderij is dat de te mesten dieren biologisch moeten zijn opgefokt. Ze moeten gezoogd zijn. Daarom is stierenhouderij op zoogkoebedrijven het meest voor de hand liggende bedrijfstype voor omschakeling. Aangezien ca. 21.300 stieren op overige graasdierbedrijven (categorie 4449, CBS) gehouden worden, is hier al een redelijke potentie om de biologische stierenmesterij te vergroten.

Gebruik van keurmerken.

Het is een gegeven dat er een veelheid aan vleeskeurmerken op de markt is. Naast de erkende Nederlandse keurmerken die een duurzame en diervriendelijke productiemethode garanderen, bestaat er ook nog een groot aantal consumentenmerken van duurzaam kwaliteitsvlees dat niet in Nederland geproduceerd is (bv Greenfields) of in Nederland geproduceerd kwaliteitsvlees dat zeker IKB-waardig en veilig is, maar waarbij minder aandacht besteed wordt aan dierenwelzijn en duurzaamheid (o.a. Bovian, Viande Premier, Topmerk Roodvlees). Het is duidelijk dat de supermarkten zich volledig richten op biologisch vlees. Nog een keurmerk aanbieden, bijvoorbeeld Scharrel-rundvlees, zou te verwarrend zijn voor de klanten en het zou suggereren dat het rundvlees zonder keurmerk niet veilig is. Niets is minder waar gezien de steeds strenger wordende IKB-normen.

In tegenstelling tot de supermarkten ligt de grootste diversiteit in het keurmerkgebruik bij de gespecialiseerde slagers. Vanuit de slagersbranche komen tot op heden geen geluiden van onvrede over het werken met het huidige aantal

keurmerken. Volgens dhr. Sluisman van het Bedrijfschap Slagersbedrijf is met het huidige aantal keurmerken van duurzaam vlees goed te werken. Een slager kiest voor een concept van één keurmerk. Hij maakt afspraken met zijn grossier of slachterij over de levering en heeft een vrij vaste klantenkring die hij bekend maakt met het door hem gehanteerde keurmerk. Een vaste klant van een slager zal dus niet snel met een veelheid van informatie over verschillende keurmerken geconfronteerd worden.

Bij huisverkoop zal het bestaan van het huidige aantal keurmerken vermoedelijk geen problemen opleveren. Het keurmerk is lokaal bekend en de klant kan, als hij dat wil, geïnformeerd worden over de productiewijze van zijn eigen vlees.

Meerdere keurmerken of één keurmerk

Gezien de ervaringen omtrent het gebruik van de bestaande erkende keurmerken voor rundvlees is het niet noodzakelijk het aantal keurmerken terug te brengen. De inventarisatie laat zien dat er voldoende toekomst is voor zowel het biologisch rundvlees als het diervriendelijk geproduceerde vlees. Op dit ogenblik, maar ook

-
-
-
-
-
-

Stierenhouderij op
zoogkoebedrijven is
het meest voor de
hand liggende
bedrijfstype voor
omschakeling.

gezien de vraagontwikkeling in de nabije toekomst, blijken EKO en keurmerken voor dier-vriendelijkheid en duurzaamheid naast elkaar te kunnen bestaan.

Ondanks dat de slagersbranche geen noemenswaardige problemen heeft met het bestaan van meerdere duurzame en diervriendelijke keurmerken, laat ze echter wel weten dat het aantal keurmerken niet veel groter mag worden om het overzicht in de productie niet te verliezen. Hiermee wordt volgens haar de kans vergroot op het optreden van ongeoorloofde praktijken. De vereniging van scharrelslagers zou graag meer eenheid zien in de productieregels tussen de diverse keurmerken onderling (Meeuwissen, pers. mededeling). Dit omdat een deel van de in dit rapport genoemde keurmerken als scharrelrundvlees verkocht mag worden (o.a. Bief Select, France Limousin, Waterlands Weelde). Er kan daarom worden overwogen de productieregels van deze keurmerken overeen te stemmen met die van bijvoorbeeld de scharrelregeling rund. Dit zou echter niet hoeven te betekenen dat de nu in gebruik zijnde erkende keurmerken afgeschafte moeten worden ter vervanging van een nieuw keurmerk voor diervriendelijkheid en duurzaamheid. Als wel voor de ontwikkeling van één enkel keurmerk voor duurzaamheid wordt gekozen, pleit Meeuwissen voor een meer onderscheidend logo voor "scharrel" rundvlees dan het huidige PVE/IKB scharrelvarkensvleeslogo. Kleur en vorm van dit logo onderscheidt zich onvoldoende van het alleen IKB-geproduceerde vlees.

Vergroten aanbod van keurmerkvrlees

Voor zowel biologisch als duurzaam en dier-vriendelijk keurmerkvrlees is er, gezien de ontwikkelingen, nu en in de toekomst voldoende vraag om de productie ervan te verhogen. Deze groei mag echter niet leiden tot een groter aanbod dan de vraag, waardoor de vleesprijzen dalen. De omvang van de biologische vleesproductie zal in gelijke tred met de vraag van supermarkten moeten groeien. Een aandeel van 5% biologisch rundvlees in hun totale rundvleesverkoop is een streven. Of dit wordt bereikt hangt enerzijds af van de supermarkt en het hanteren van een juiste voorlichtings- en marketingstrategie en anderzijds van de consumptie. Deze zal met een zekere regelmaat biologisch rundvlees in zijn boodschappenpakket moeten gaan opnemen.

Om de goede prijzen te handhaven wordt daarom gepleit voor een beheerste groei in de biologische productie (Brinkhorst, 2000). Dit zal ook gelden voor de groei van de duurzame rundvleesproductie. De productiegroei van keurmerkvrlees zal gedreven moeten worden door de vraag. In deze groei zullen alle schakels van de keten mee moeten groeien en is het belangrijk dat elke schakel zijn verantwoordelijkheid kent. De veehouders zullen aan de vraag naar betrouwbaar kwaliteitsvrlees moeten voldoen en vermarkters zullen zich betrouwbaar moeten tonen in prijs- en afnameafspraken. Dit laatste geldt vooral voor de supermarktketens. Alleen dan kunnen zij een belangrijke rol gaan spelen in de groei van de vraag naar Nederlands biologisch vrlees.

Door de groei van de productieomvang mag de eerlijkheid en veiligheid van het keurmerkvrlees niet in gevaar komen. Skal heeft zich bewezen als een professionele controle-instelling die deze groeimarkt aankan (Goewie, 2000). De erkende duurzame keurmerken, die door diverse kleinere instellingen worden gecontroleerd, zullen ook moeten zorgen dat bij groei de controle waterdicht blijft.

Ongeoorloofde praktijken zijn een grote zorg bij de gespecialiseerde slagers, een afzetmarkt die steeds verder onder druk komt te staan van de supermarkten. Eén misstap in de productieketen van keurmerkvrlees schaadt het imago en daarmee het vertrouwen van hun klantenkring. Een overzichtelijke ketenstructuur en meer eenheid in de productieregels zou de controle op naleving van de regels efficiënter maken.

Invulling van vraag naar biologisch vrlees

Hoewel een deel van de biologische rundvleesproductie vanuit de biologische melkveehouderij zal blijven komen, blijft er voor de vleesveesector genoeg ruimte over om de biologische rundvleesproductie te verhogen. Voor deze productieverhoging is het noodzakelijk dat een deel van de zoogkoeienhouderij omschakelt. Naast het leveren van uitstootkoeien, is zij ook de leverancier van het benodigde uitgangsmateriaal (stieren en vaarzen) voor de biologische mesterij. Een deel van deze dieren zal op het biologische zoogkoeienbedrijf zelf afgemest worden. De rest zal biologisch afgemest worden op andere bedrijven. Het type bedrijven dat hiervoor het meest geschikt is zijn biologische mesterijen als neventak van biologische of regu-

liere akkerbouw. Omschakeling van deze bedrijven is echter alleen lonend als aan de eis van grondgebondenheid voldaan kan worden (max. 170 kg N/ ha) en geen ingrijpende aanpassingen voor huisvesting nodig zijn. Het zal niet gauw lonend zijn voor intensieve, niet grondgebonden mesterijen met een regulier huisvestingssysteem om om te schakelen naar biologische productie.

Bij plannen voor omschakeling is het noodzakelijk een goede saldoberekening te maken voor het individuele bedrijf waaruit blijkt of de nodige investeringen worden gedekt door de extra opbrengsten. Deze liggen voor biologisch vlees gemiddeld op f 3,25 per kg karkas. Verder is het zeer belangrijk dat de afzet van dieren, van zowel levend als geslacht, geregeld is.

Echter, lagere productiekosten van vlees in andere Europese landen en de op het ogenblik lage prijs door overschotten van biologisch vlees (uitstoot biologisch melkvee) in Oostenrijk en Denemarken, maken dat import van biologisch vlees aantrekkelijk is. De import wordt verder vergemakkelijkt door de éénheid in regelgeving van biologische productie op Europees niveau. Hoewel de import van biologisch vlees nog nodig zal zijn om aan de vraag te voldoen, zal ze beperkt moeten blijven om de Nederlandse biologische rundvleesproductie een kans te geven zich te ontwikkelen.

Invulling van vraag naar duurzaam keurmerk-vlees

De invulling van de toekomstige vraag naar

duurzaam rundvlees komt bijna geheel voor rekening van de vleesveehouderij. Ook hier zullen de importen beperkt moeten blijven om de ontwikkeling van de duurzame vleesproductie in Nederland te stimuleren. Goede afspraken in ketenverband tussen producent, verwerker en vermarkter over productie, prijs en afname zijn van groot belang. Zoogkoeienhouderijen en stierenmesterijen, die voldoende voederareaal hebben (< 2 GVE/ ha), die in aanmerking komen voor EU-premies en waarvan de huisvesting al min of meer aan de eisen voldoet, zullen de producenten zijn.

Meer uniformiteit in regels voor met name de huisvesting is nodig. Een heroverweging van wat een diervriendelijke huisvesting is ten aanzien van vloeroppervlak en ligbed (Ruis-Heutinck e.a., 1999) zal van invloed zijn op de kosten voor huisvesting en daarmee, door de hoogte van de kostendrempel, de omschakeling naar productie voor een keurmerk voor vele bedrijven beïnvloeden.

De intensieve, niet grondgebonden mesterijen die tot nu toe via mestafzetcontracten aan MINAS voldeden, zullen geen grote rol krijgen in de rundvleesproductie voor een duurzaam keurmerk. Aanpassing van huisvesting zal doorgaans te kostbaar zijn. Daarbij komt dat in Agenda 2000 een veebezetting boven de 2 GVE/ hectare voederareaal geen recht meer geeft op een stierenpremie. In het algemeen is deze premie nodig om de verlaging van de vleesprijzen te compenseren en daarmee nog enig positief saldo per stier te verkrijgen.

Een biologisch producerend bedrijf is duidelijk herkenbaar aan het EKO-keurmerk.

7

Conclusies

De inventarisatie naar vraag en aanbod van keurmerkwaardig rundvlees en mogelijkheden voor de sector voor de toekomst leidt tot de volgende conclusies:

- Er bestaat een groeimarkt voor zowel het biologische EKO-keurmerk als de erkende milieu- en diervriendelijke keurmerken.
- De supermarkten zullen in de toekomst de grootste vermarkters worden van biologisch rundvlees. Gespecialiseerde slagerijen richten zich nu en in de toekomst meer op de erkende milieu- en diervriendelijke keurmerken voor rundvlees.
- Het aantal bestaande erkende milieu- en diervriendelijke keurmerken voor rundvlees leidt niet tot grote verwarring bij de consument. Een verdere groei is niet wenselijk. Wel wordt meer eenheid in de productieregels positief geacht voor een efficiëntere controle, dus betere waarborging van kwaliteit.
- De vleesveehouderij in Nederland heeft op dit ogenblik voldoende potentie om om te schakelen naar een keurmerkproductie. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met het feit dat de kosten voor aanpassing van de bedrijfsvoering niet hoger zijn dan de extra opbrengsten.
- Voor de biologische rundvleesproductie komen in aanmerking: de zoogkoebedrijven met voldoende voederareaal en de vleesstierhouderij op deze zoogkoebedrijven. Er zal ook een belangrijke rol blijven bestaan voor de biologische melkveehouderij.
- De productie van duurzaam keurmerkvees zal, naast de zoogkoeienhouderij, ook voor rekening komen van de vleesstierhouderij, waarbij voldaan kan worden aan diervriendelijke huisvesting en een maximale veebezetting van 2 GVE/ha voederareaal.
- Productieverhoging van zowel biologisch als duurzaam keurmerkvees zal vraaggedreven moeten zijn, waarbij elke schakel van de keten even hard meegroeit.
- De productieregels van het IKB-rund verschuiven steeds meer naar die van de keurmerken. Naast de basiseisen voor productveiligheid wordt nu ook meer aandacht besteed aan diervriendelijker huisvesting en veiliger voeding.
- Omschakeling van regulier naar Scharrel-rundvleesproductie brengt met name extra kosten voor huisvesting met zich mee. Kostprijsverhoging per kg karkas mag niet hoger worden dan de gemiddelde extra opbrengst van ca. f 1,80.
- Omschakeling van regulier naar biologische productie leidt tot extra kosten voor huisvesting en voeding waarvan weidegang en ruwvoerproductie van eigen bedrijf essentiële onderdelen zijn. Kostprijsverhoging per kg karkas mag hierbij niet hoger worden dan de gemiddelde extra opbrengst van ca. f 3,25.

Samenvatting

Onder de consumenten stijgt de vraag naar vlees dat op een natuurlijke wijze is geproduceerd. Er zijn een aantal keurmerken die een dergelijke productiewijze garanderen. Het keurmerk met de strengste regels ten aanzien van dierenwelzijn en voeding is het biologische EKO-keurmerk. Naast dit keurmerk bestaan 11 andere keurmerken (aangeduid als duurzaam) die met minder strenge eisen dan biologisch een milieuvriendelijker en diervriendelijke productie van rundvlees nastreven. Dit zijn onder andere Scharrelrundvlees, Bief Select, Waterland's Weelde.

Het totale verbruik in Nederland van vlees met een keurmerk is zeer gering. Slechts 1,2% van het totaal aantal slachtingen in 1999 betrof keurmerkwaardige karkassen. Het overgrote deel (68%) van de dieren die deze keurmerkarkassen leverde, werd gehouden onder één van de keurmerken aangeduid als duurzaam. De afzet van keurmerk rundvlees is in volgorde van afnemende kwantiteit: gespecialiseerde slagerijen, supermarkten, huisverkoop en natuurvoedingswinkels. De gespecialiseerde slagerijen richten zich vooral op de "duurzaam" keurmerken. Supermarkten, biologische slagerijen, natuurvoedingswinkels en huisverkoop zijn de belangrijkste afzetkanalen voor biologisch vlees. Op dit ogenblik is de vraag naar keurmerk vlees groter dan het aanbod vanuit de Nederlandse rundveehouderij (aanbod: 3400 biologische karkassen en 7625 duurzame karkassen). De zelfvoorzieningsgraad van biologisch vlees is 62% en die van vlees van een duurzaam keurmerk is 72%. Het tekort wordt aangevuld met importen uit Oostenrijk, Duitsland en Denemarken (biologisch vlees) en Frankrijk ("duurzaam" vlees). In de toekomst wordt een stijging verwacht van de vraag naar keurmerk vlees. Deze toename in vraag geldt vooral voor biologisch vlees, doordat de supermarkten zich gaan richten op de vermarkting van vlees onder het EKO-keurmerk. De grote ketens achten een aandeel van 5% biologisch rundvlees in de totale rundvleesverkoop reëel. Samen met de toenemende vraag uit de andere afzetkanalen wordt verwacht dat tussen 2005 en 2010 ca. 25.300 biologische karkassen nodig zijn. Voor de duurzame keurmerken tezamen verwacht men een stijging van 60% ten opzichte van de productie in 1999. Het totaal aantal benodigde duurzaam geproduceerde karkassen voor de nabije toekomst wordt geschat op ca. 15.000.

De invulling van de toekomstige vraag zal voor biologisch vlees, net als nu, gedeeltelijk voortkomen uit de biologische melkveehouderij. Bij voortgang van de huidige ontwikkelingen en een verbeterde afzet in deze sector zal dit ca. 19% van de vraag zijn. De rest zal opgevangen moeten worden door omschakeling van vleesveebedrijven. Hiervoor zal het nodig zijn dat 23% van de huidige zoogkoeienstapel (91.300 moederdieren) op biologische wijze gehouden wordt en dat het jongvee hieruit biologisch afgemest wordt. Dit is ca. 8% van het totaal aanwezige jongvee van 1 tot 2,5 jaar voor vleesproductie.

De invulling van de vraag naar duurzaam keurmerk vlees zal volledig voor rekening zijn van de zoogkoeien- en vleesstierenhouderij. Volledige invulling van de vraag is mogelijk door het houden van 25% van de zoogkoeienstapel onder een keurmerk, aangevuld met het houden onder een keurmerk van 8% van de stierenstapel in de leeftijd van 1 tot 2,5 jaar. Om in te spelen op de toenemende vraag naar keurmerk vlees, zullen vleesveebedrijven daarom moeten omschakelen.

In het rapport zijn de productieregels vergeleken van Skal (biologisch), Scharrelrundvlees (duurzaam) en IKB-rund. Gezien de verschillen tussen de beschreven productieregels liggen bij omschakeling van regulier naar biologisch de aanpassingen en daarmee de extra kosten op het gebied van huisvesting (meer oppervlakte per dier, uitloop, arbeid en strooisel) en voeding (extra kosten biologisch voer en weidegang). Bij de andere keurmerken beperken de aanpassingen en extra kosten zich voornamelijk tot de huisvesting. Vleesveebedrijven die het meest voor omschakeling naar biologisch en/of een duurzaam keurmerk in aanmerking komen, zijn zoogkoeienbedrijven, met name de bedrijven die tevens gebruik maken van natuurgebieden voor begrazing en of voederwinning. Dit werkt gunstig door op de voerkosten doordat minder duur biologisch voer aangekocht hoeft te worden. Een deel van de vleesstieren wordt gemest op zoogkoeienbedrijven of als neventak naast akkerbouw. Deze bedrijfstypen zijn het eenvoudigst om te schakelen naar biologisch of duurzaam. Ook hierbij zijn mogelijk geen ingrijpende aanpassingen nodig voor huisvesting. Voor de intensieve vleesveehouderij is omschakeling moeilijker. Niet grondgebonden zijn en het hebben van gangbare huisvesting op

roosters maken omschakeling kostbaar. Echter in het verschiet liggende aanscherping van de huisvestingsnormen voor vleesstieren (meer vloeroppervlak en zacht ligbed) zal voor deze bedrijven investeringen met zich meebrengen. Mogelijk is dit een moment voor omschakeling naar een keurmerk.

Een rendabele omschakeling naar biologisch of duurzaam is alleen mogelijk als de kostprijsverhoging per kg karkas lager blijft dan de extra opbrengsten van respectievelijk gemiddeld $\text{f } 3,25$ en $\text{f } 1,80$ per kg karkas.

Uit het toekomstperspectief voor keurmerkrunder vlees in Nederland blijkt dat er een groeimarkt is voor zowel het biologische EKO-keurmerk als de duurzame keurmerken. Beide keurmerken kunnen naast elkaar bestaan, omdat beide een min of meer gescheiden afzetmarkt hebben. De grootste groei is te verwachten in de vraag naar

biologisch vlees door een stijgende afzet via de supermarkten. Het bestaan van meerdere duurzame keurmerken naast elkaar leidt niet tot een onwerkzame situatie bij de slagers. Wel vindt de slagersbranche dat het aantal niet verder moet groeien en pleit de vereniging van scharrelslagers voor meer eenheid in de productieregels van deze keurmerken.

Belangrijk bij de productieverhoging van zowel biologisch vlees als duurzaam keurmerkvlies, is dat de groei in productie een vraaggedreven proces moet zijn. Het aanbod mag niet boven de vraag uitstijgen, zodat de prijzen niet onder druk komen te staan. Tevens zullen de controles op naleving van de productieregels mee moeten groeien om ongeoorloofde praktijken uit te sluiten. Voor handhaving van het consumentenvertrouwen in een keurmerk moet de productie voor de volle honderd procent betrouwbaar zijn.

Vooraf vleesveebedrijven die in natuurgebied weiden kunnen relatief eenvoudig omschakelen naar biologisch.

Literatuur

Anoniem, 1999. Verordening (EG) 1804/1999 van de Raad inzake biologisch productie-methoden.

Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, 24-8-1999, L222 p. 1-28.

Anoniem, 2000a. Diervoeders en moderne biotechnologie. Notitie Productschap Diervoeder, Den Haag.

Anoniem, 2000b. Grondstof voor vertrouwen. Beleidsvoornemen Diervoeder. Ministerie van Landbouw Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

Brinkhorst, L.J., 2000. Biologische landbouw, duurzaam op weg. In: De groeistruipen van EKO, 7 maart 2000 Noordwijkerhout. Aurelia, Amersfoort.

Einde, J. van den, 1999. Consumentenonderzoek naar biologische aankopen in de supermarkt, Tabellen. Veldwerk Optimaal, 's-Hertogenbosch.

Hammink, P., 1998. Biologische voeding blijkt nu echt door te breken. Vleesindustrie, maart 1998.

Goewie, E., 2000. Controle in een groeiemarkt. In: De groeistruipen van EKO, 7 maart 2000 Noordwijkerhout. Aurelia, Amersfoort.

IKC, 1994. Handboek voor de rundveehouderij. Publicatie nr. 35. Informatie en Kennis Centrum Veehouderij, Lelystad.

ISC, Internationale Scharrelvlees Controle, 1992. Scharrelrundvlees, richtlijnen voor produceren, verwerken en verhandelen, Controlereglement en Reglement voor de Commissie van beroep.

Kingmans, R., 2000. Biologisch rundvlees verovert de markt. Boerderij 85, no. 14, p. 56-57.

LEI/CBS, 1999. Land- en tuinbouwcijfers 1999. Landbouw Economisch Instituut / Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag. 295 p.

Linden, F. van der, 1999. Biologische landbouw 1998. Kwartaalbericht Milieustatistiek 99/3, p. 5-11, CBS, Voorburg.

Producert, 1999. Reglement voor de productie van PROduCERT gecertificeerd Scharrelrundvlees, Controlereglement en Sanctiereglement. 14 pp.

PVE, 1996,1998. Vee, Vlees en Eieren in Nederland. Productschappen Vee, Vlees en Eieren.

PVV-IKB-rund, 1996. Algemene voorwaarden en overeenkomsten, incl. herzieningen 1998, 1999 en toetsingskader sancties.

Ruis-Heutinck, L.F.M., M.C.J. Smits, A.C. Smits, P.P.H. Kant en J.J. Heeres-van der Tol, 1999. Vloertype en oppervlakte bij vleesstieren. Effect op gedrag, gezondheid, milieu en technische prestaties. PR-publicatie 140.

Summary

Summary

Consumer demand for meat that has been produced in a natural way is rising and some Dutch quality marks already guarantee this way of production. The quality mark with the strictest requirements relating to animal welfare and nutrition is the biologisch (organic) EKO quality mark. There are 11 other Dutch quality marks that have less stringent requirements than are required for the label 'biologisch', but which aim to produce beef in a more environmentally accountable and animal-friendly way than conventional Dutch methods. They qualify for the label 'duurzaam' (sustainable) and include Scharrelrundvlees, Bief Select and Waterland's Weelde.

In all, there is very little consumption of meat with a quality mark in the Netherlands: only 1.2% of the total number of the total number of slaughters in 1999 involved carcasses of beasts reared for a quality mark. Most (68%) of these of the beasts that supplied these quality mark carcasses had been kept according to the stipulations of one of the quality marks with the duurzaam label. Sales of quality mark beef are (in order of decreasing volume): specialist butchers, supermarkets, direct sales to households and health food stores. The specialist butchers focus particularly on the duurzaam label. Supermarkets, organic butchers, health food stores and direct sales to households are the most important customers for organic meat.

At present, the demand for quality meat exceeds the supply available from Dutch beef farmers, which is 3400 biologisch carcasses and 7625 duurzaam carcasses. The Netherlands is 62% self-sufficient in organic meat and 72% self-sufficient in meat with a duurzaam label. The shortfall is filled by importing from Austria, Germany and Denmark (organic meat) and France (duurzaam meat). It is expected that demand for quality label meat will rise, especially for organic meat, because supermarkets intend to promote meat with the EKO quality mark. The large chains consider that it is realistic for organic beef to account for 5% of total beef sales. Together with the increasing demand from the other retail channels it is expected that between 2005 and 2010 ca. 25 300 organic carcasses will be required. It is expected that demand for all duurzaam label

carcasses will increase by 60% compared with production in 1999. The total number of sustainably produced carcasses required in the near future is estimated to be ca. 15 000.

To help meet the future demand, recourse will continue to be made to meat from organic dairy cattle. If present trends continue and the sales in this sector improve, beef from this source will meet ca. 19% of the demand. The remainder will have to be met by beef farms switching from conventional production: 23% of the current number of nurse cows (91 300 mother animals) will have to be kept organically and their calves will have to be finished organically. This is ca. 8% of the total number of young stock (1 to 2.5 years old) for beef production.

The demand for beef with a duurzaam quality mark will have to be met entirely from nurse cow and beef bull enterprises. The demand could be fully met by keeping 25% of the national nurse cow herd under quality mark conditions, augmented by keeping 8% of the national bull herd aged 1 to 2.5 years under such conditions.

Beef farms will have to adapt in order to meet the growing demand for quality mark beef.

In this report the production stipulations of Skal (organic), Scharrelrundvlees (duurzaam) and IKB-rund (conventional) are compared. The differences between the stipulated production practices mean that the modifications entailed in switching from conventional to organic production entail extra costs in housing (more floor area per animal, access to the outdoors, bedding, labour) and nutrition (extra costs of organic feed and pasturing). The modifications and costs involved in the case of the other quality marks are largely limited to housing. The beef farms that are most suitable for conversion to organic and/or sustainable production are the nurse cow farms, especially those that also use nature conservation areas for grazing and/or harvesting forage. The latter benefits the feed costs, because it reduces the need to buy expensive organic feed. Some of the beef bulls are finished off on nurse cow farms or as a sideline on arable farms. These types of farm are the simplest to convert to organic or sustainable

enterprises and probably will not require drastic changes to housing.

It is more difficult for intensive beef farms to convert. They are not dependent on having fields and pastures available and the standard flooring is a metal grid. However, the anticipated stricter housing standards for beef animals (more floor space and a soft surface to lie on) will require investments – possibly making it an opportune moment to convert to production under a quality mark. It will only be profitable to convert to organic or sustainable production if the increase in cost price per kg carcass remains below the extra revenue per kg carcass. The latter is, on average, 3.25 guilders for organic production and 1.80 guilders for sustainable production.

The prospects for quality mark beef in the Netherlands are that the markets for the organic EKO quality mark and the duurzaam quality marks are growing. Both quality marks can co-exist because both sell on more or less separate markets. The biggest growth is expected in the demand for organic meat brought about by an increase in supermarket sales. The co-existence of several duurzaam labels is not resulting in an unworkable situation in retail butchers, though the trade does not wish to see any more quality marks and would like the association of ‘free-range’ Dutch butchers to have more uniform production stipulations for these quality marks.

For the increased production of both organic and ‘sustainable’ quality mark meat it is important for the growth in production to be demand-driven. Supply must not exceed demand, as that would put pressure on the prices. Monitoring to check whether production is according to stipulations must keep pace with the growth, in order to preclude improper practices. If consumer confidence in a quality mark is to be maintained, the production process must be absolutely 100% reliable.

List of tables

Table 1 Recognised Dutch beef quality marks

Table 2 Number of beef slaughters in 1999 in the Netherlands

Table 3 Sales channels for beef in 1998

Table 4 Indication of origin and sales of quality mark meat* (number of carcasses)

Table 5 Quality mark beef: payment

Table 6 Supply quality mark beef, degree to which the sector can meet demand, and possible ways of meeting future market demand

Table 7 Minimal indoor floor areas for meat animals* (m²)

Bijlage

Geraadpleegde instellingen en bedrijven:

Bedrijfsschap Slagersbedrijf	Dhr. Sluisman	's-Gravenhage	●
LTO-Nederland	Dhr. Jansen	's-Gravenhage	
Natuurweide	Dhr. Jantjes	Westgraftdijk	
Platform Biologica	Mevr. Brunt	Utrecht	●
Productert	Mevr. Van Reenen	Nieuwegein	
Productschap voor Diervoeder	Dhr. Waterink	's-Gravenhage	
Productschap voor Vee en Vlees	Dhr. Westra	Rijswijk	●
SKAL statistiek	Dhr. Heezen,	Zwolle	
SKAL controle	Dhr. Timmermans	Zwolle	
Stichting Milieukeur	Mevr. Klein Holkenborg	's-Gravenhage	●
Vereniging van Scharrelslagers	Dhr. Meeuwissen	's-Gravenhage	
Veldwerk Optimaal	Dhr. Van den Einde	's-Hertogenbosch	
Voorlichtingsbureau voor Vlees	Dhr. Van Laren	's-Gravenhage	●
<i>Bedrijven</i>			
Slachterij De Groeneweg	Dhr. De Ruijter	Hedel	
Slagerijgroep De Groeneweg	Dhr. Visser	Utrecht	●
Van Pelt Vlees	Dhr. Van Kleve	Hellevoetsluis	
Verba Vlees bv	Dhr. Van Zijl	Scherpenzeel	●
<i>Inkooporganisaties/supermarkten</i>			
Albert Heijn	Dhr. Boon	Zaandam	
A&P Supermarkten	Dhr. Bakker	Baarn	●
Coop 82 UA	Dhr. Koenders	Arnhem	
Dekamarkt	Dhr. Van den Brink	Velsen	
Dirk v.d. Broek Supermarkten	Dhr. Ruising	Amsterdam	●
Edah	Dhr. Rotier	Helmond	
Groenwoudgroep	Dhr. Rutgers	Renswoude	
Konmar	Mevr. Meijer	Eindhoven	●
Linders Supermarkten	Mevr. Thijssen	Bergen (lb)	●
Schuitemagroep	Dhr. Gerritsen	Amersfoort	
Sperwergroep	Dhr. Van Dijk	De Bilt	
Super De Boer	Dhr. Van Willigenburg	Amersfoort	●
<i>Vleeskeurmerken</i>			
Bazadaise vlees	Dhr. Paridaas	Eersel	●
Brada's Vleeschbedrijf BV	Dhr. Kuiper	Leeuwarden	
France Limousin	Dhr. Valk	Spijkenisse	
Grossierderij Bon Vivant (scharrel)	Dhr. Klein Klouwenberg	Didam	●
Krootvlees	Dhr. Pronk	Tilburg	
Limousin stamboek	Dhr. Van Kerkhof	Hilversum	
Poel & Kamps	Mevr. Jonker	Leek	●
UT-Delfia	Dhr. Veltkamp	Zwolle	●
Waterlands Weelde	Dhr. Splinter	Oosthuizen	●

Eerder verschenen publicaties

Nr.	Titel + jaar van uitgave	Prijs	Nr.	Titel + jaar van uitgave	Prijs
81.	Inzaai mengsels gras en witte klaver. 1993.	12,50	115.	Vroeg of laat spenen van lammeren. 1996.	12,50
82.	Melkveebedrijf met uitsluitend snijmais. 1993.	12,50	116.	OEB-niveau in melkveerantsoenen. 1996.	12,50
83.	Vleesstierenvergelijking. 1993.		117.	Vleesrasembryo's transplanteren in zwartbonte melkkoeien 1996.	12,50
84.	Invloed rijpheid snijmais op voeropname en groei vleesstieren. 1993.	12,50	118.	DVE-normen voor vleesstieren. 1996.	12,50
85.	Energie-efficiënt reinigen melkwinnings-apparatuur. 1993.	12,50	119.	Onbestendig eiwit balans (OEB) in rantsoen vleesstieren. 1996.	12,50
86.	Model energieverbruik melkveebedrijf. 1993.	12,50	120.	Beheersing celgetal: wijsheid of geluk. 1996.	12,50
87.	Energiegehalte rantsoen bij alternatieve vleeskalveren. 1994.	12,50	121.	Vrij- en eenrichtingsverkeer bij automatisch melken. 1997.	12,50
88.	Voederbieten voor melkvee. 1994	12,50	122.	Perspectieven mestvergisting op Nederlandse melkveebedrijven. 1997.	12,50
89.	Rantsoenen bij vleeskalveren. 1994	12,50	123.	Kunstmelk en DVE bij opfok van roze-vleeskalveren. 1997.	12,50
90.	Voederadditieven voor vleesstieren. 1994	12,50	124.	FIR-MMC in rantsoenen roze-vleeskalveren. 1997.	12,50
91.	Vergelijking Texelse vleeslamvaderdieren. 1994.	12,50	125.	Tussen de oren. 1997.	20,00
92.	Diergezondheid en management. 1994.	12,50	126.	Natte en droge bijproducten in rantsoenen rosé-vleeskalveren. 1998.	12,50
93.	Scheren van oien. 1994.	12,50	127.	Risicofactoren voor stofwisselingsaandoeningen. 1998.	12,50
94.	Voeren van Texelaar x Flevolander vleeslammeren. 1994.	12,50	128.	Duurzaam watergebruik. 1998.	12,50
95.	Gebruik vleesstieren op onder eind melkveestapel. 1994.	12,50	129.	Voorjaarsgroei gras na winterbeweiding met schapen. 1998.	15,00
96.	Verdunde rundermest uitrijden met sproeiboom. 1994.	12,50	130.	Voeding en management hoogproductieve veestapel. 1998.	15,00
97.	Opfok roze vleeskalveren. 1995.	12,50	131.	Voorkomen extra fosfaatoverschot bij beheersovereenkomsten. 1998	15,00
98.	Ammoniakemissie bij melkvee na spoelen roostervloer. 1995.	12,50	132.	Economie van droogte-tolerante gewassen. 1998.	15,00
99.	Mineralenstroom milieumodule in BBPR. 1995.	12,50	133.	Verbeterde doorzaittechnieken voor klaver en gras. 1998.	15,00
100.	Beperking ammoniakemissie rundveestal PROPRO-Deelproject gescheiden afvoer van gier en vaste mest met schuif. 1995.	12,50	134.	Ontwikkeling melkveebedrijf met witte klaver. 1998.	15,00
101.	Reinigen melkwinningsapparatuur onder procesbewaking. 1995.	12,50	135.	Management door melkveehouders. 1999.	15,00
102.	Veenweidekaas. 1995.	12,50	136.	Koeverkeer selectief toepassen. 1999.	15,00
103.	Maiskolvensilage voor vleesstieren. 1995.	12,50	137.	Verlaging fosforgehalte in rantsoen vleesstieren. 1999.	15,00
104.	Model Water en Energieverbruik Melkwinning. 1995.	12,50	138.	Beregenen op maat op melkveebedrijven. 2000.	15,00
105.	Energiesoort krachtvoer voor roze-vleeskalveren. 1995.	12,50	139.	Fosforbehoefte rosé vleeskalveren. 1999.	15,00
106.	Verlaging stikstofbemesting en introductie witte klaver. 1995.	12,50	140.	Vloertype en oppervlakte bij vleesstieren. 1999.	15,00
107.	Verkaveling in de melkveehouderij. 1995.	12,50	141.	Activiteiten en knelpunten Agrarische natuurverenigingen. 2000.	15,00
108.	Aanzuren rundermest kort voor toedienen. 1995.	12,50	142.	Triticale voor melkvee en jongvee. 2000.	15,00
109.	DVE-gehalte in rantsoenen roze-vleeskalveren. 1995.	12,50	143.	Siëstabeweiding. 2000.	15,00
110.	Reductie ammoniakemissie door stalen roostervloeren. 1996.	12,50	144.	Biologische Veehouderij en Management. 2000.	15,00
111.	Beheersovereenkomsten op grasland van melkveebedrijven. 1996.	12,50	145.	Aminozuurgehalten in melkveerantsoenen. 2000.	15,00
112.	Vijf jaar schapen op Proefbedrijf Zegveld. 1996.	12,50	146.	Tarwe als krachtvoervervanger in graskuil-rantsoenen. 2000.	15,00
113.	Economie van mais - gras wisselbouw. 1996.	12,50	147.	Mineralenvoeding tijdens de droogstand: het kation-anion verschil. 2000.	15,00
114.	Waterverbruik schoonspuiten melkstallen. 1996.	12,50	148.	Gras/klaver voor melkvee. 2000.	15,00

Publicaties zijn verkrijgbaar door overmaking van het betreffende bedrag op RABO-rekening 11.25.54.989 van het PR te Lelystad met vermelding van het nummer van de publicatie.